

Zajedno gradimo
održive veze

Integrисани годиšњи
извештај за 2017. годину

 TITAN
CEMENTARA KOSJERIĆ

► Uvodna reč generalnog direktora	3
► O nama – danas	4
▶ Naši proizvodi	4
► Kako kreiramo vrednost	6
▶ Kontekst u kome poslujemo	7
▶ Upravljanje vrednostima	8
▶ Ocena materijalnosti – fokusiramo se na važne teme	10
▶ Održivi razvoj na duge staze	12
► Saradnjom gradimo poverenje	14
▶ Naši zaposleni	15
▶ Gradimo kulturu neprekidnog učenja	18
▶ Bezbednost pre svega	20
▶ Naši poslovni partneri – kupci i dobavljači	24
► TITAN u Kosjeriću	28
▶ Petnaest godina od kako je Cementara u Kosjeriću postala deo TITAN Grupe	28
► Briga o životnoj sredini	30
▶ Revizije sistema upravljanja zaštitom životne sredine	31
▶ Energija i klimatske promene	31
Energija	31
Emisija CO ₂	32
▶ Emisije u vazduh	33
Kvalitet ambijentalnog vazduha u Kosjeriću	34
▶ Očuvanje resursa	35
Prirodni i alternativni sirovinski materijali	35
Voda	35
▶ Upravljanje otpadom	36
Ambalažni otpad	36
▶ Očuvanje biodiverziteta	36
▶ Postignuti rezultati u oblasti zaštite životne sredine	37
► Unapređenje održivog poslovanja	38
► Izvodi iz finansijskih izveštaja	42
► Globalna mreža saradnje i podrške	45
► Principi izveštavanja	46

UVODNA REČ GENERALNOG DIREKTORA

Cenjeni čitaoci,

Drago nam je što sa vama redovno delimo rezultate i uspehe, sumirane u našem godišnjem Izveštaju o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju, koji vam osmi put uzastopno predstavljamo. Dokument smo pripremili u skladu sa standardima cementne industrije i odgovarajućim protokolima Svetskog poslovnog saveta za održivi razvoj (WBCSD) – Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI), dok smo, poštujući princip uporedivosti, način predstavljanja informacija uskladili sa strukturom Izveštaja koju smo primenjivali i proteklih godina. Tokom 2017. godine usaglasili smo naše ciljeve sa Ciljevima održivog razvoja Globalnog dogovora UN. Savremeni i zahtevni format našeg aktuelnog Izveštaja uokviruje poslovnu filozofiju održivog razvoja, koja u TITAN Cementari Kosjerić objedinjuje ekonomski, ekološki i društvene ciljeve, zasnovane na kontinuiranom ulaganju u znanje i stalno usavršavanje.

Taj kurs je orientacija razvijanja svih poslovnih kapaciteta Cementare tokom njenog petnaestogodišnjeg rada u okviru TITAN Grupe. Za to vreme, do 2017. godine, naša kompanija je uložila preko 60.000.000 evra u modernizaciju proizvodnje i celog poslovnog procesa, a razvoj lokalne zajednice je podržala iznosom većim od 17.000.000 evra. Smislenim investiranjem u dobrobit radnog i životnog ambijenta, afirmišemo ideju zajedničkog rasta biznisa i društva, koju dokazujemo u svakodnevnoj praksi.

Produktivni pristup održivom razvoju ostaje naša postojana platforma, ojačana otvorenim i konstruktivnim dijalogom sa stejkholderima, kao bitnom temom izveštavanja. Predanost jasnoj i ravnopravnoj komunikaciji u cilju kooperativnog rešavanja suštinskih i obostrano značajnih pitanja, u TCK iskazujemo nizom inicijativa raznovrsne i plodotvorne saradnje sa ključnim društvenim akterima, čije stavove, potrebe i očekivanja želimo da saslušamo i razumemo. U duhu transparentne i argumentovane razmene informacija, spremni smo da svojim sugrađanima i svim zainteresovanim stranama, na osnovu stručne analize, objasnimo koncept i planove u vezi sa projektom korišćenja alternativnih goriva. Činjenice o našem radu su javno dostupne čime osiguravamo tržišni i društveni ugled.

Bezbedno i zdravo radno okruženje nastavlja da bude naš prioritet, u koji integrišemo proverene sisteme, metodologije i edukacije, kako bismo kulturom brige o sebi i drugima kreirali uslove za optimalno funkcionisanje organizacije, i takvu odgovornost promovisali u zajednici. Pored odličnog učinka koji ostvarujemo u tom domenu, dva incidenta u 2017. godini su prekinula dotadašnji sled bezbednih dana u Cementari, apelujući na stalnu budnost i mobilnost učenja na primerima iz prakse, radi stvaranja radnog režima u kome će izgrađena svest zaposlenih garantovati zaštitu od rizika.

Ambiciozne parametre za upravljanje zaštitom životne sredine u TCK određuje naša vizija ekološke održivosti, kojoj posvećujemo sistemski ulaganja u efikasno korišćenje vode i energije, očuvanje biodiverziteta i smanjenje emisija sa posledičnim uticajem na klimatske promene. Iako smo u toj oblasti dostigli prestižne rezultate i liderско mesto, mi i dalje usavršavamo performanse koje doprinose minimalizovanju nepovoljnog dejstva na ljude i okolinu, sa težnjom da prirodna bogatstva sačuvamo za buduće generacije.

Već dve godine zaredom povećavamo operativni profit za 20% zahvaljujući održavanju postojećeg tržišnog učešća porastom prodaje – koja je u 2017. godini iznosila 18%, i stalnim nastojanjem da očuvamo konkurentnost optimizacijom troškova proizvodnje. Sa očekivanjem da se umereni rast potražnje cementa nastavi i u narednom periodu, pripravni smo da izađemo u susret zahtevima tržišta i da svesrdno učestvujemo u projektima koji donose boljšak našim zaposlenima i sugrađanima. Ostvarenu dobit ulažemo u kvalitet proizvoda i poslovnih operacija, ali sa jednakom pažnjom anticipiramo i razvoj svih društvenih aspekata koji obezbeđuju dostojanstven rad i život.

Princip harmonizovanja privrednih i društvenih poduhvata povezuje sve aktivnosti TITAN Cementare Kosjerić. Tom strategijom oblikujemo napredak fabrike i zajednice, što uključuje savremeni kontekst poštovanja klijenata, saradničkih relacija, socijalnog angažovanja, očuvanja prirode, negovanja zdravlja i bezbednosti, kao i drugih perspektivnih delovanja, čiji zbirni efekat osnažuje našu sposobnost da adekvatno odgovorimo na dinamične izazove poslovnog i globalnog sveta, stavljajući u prvi plan etičnost i humane aspekte odgovornog rada.

Miroslav Gligorijević
generalni direktor

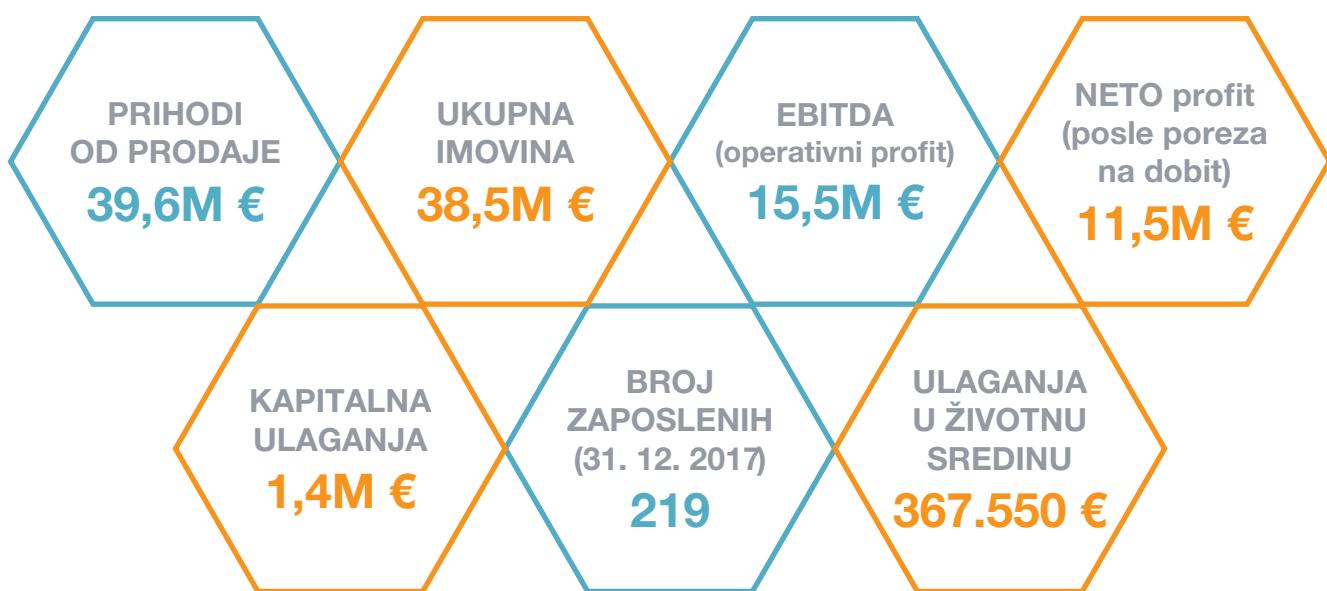

O NAMA – DANAS

TITAN Cementara Kosjerić je organizacija u sastavu privatne međunarodne kompanije TITAN Grupe, koja je kao renomirani proizvođač cementa i građevinskih materijala poznata širom sveta. Sa sedištem u Grčkoj, Grupa zapošljava oko 5.500 ljudi i plasira proizvode u Severnoj i Južnoj Americi, Zapadnoj i Severnoj Africi, Zapadnoj Evropi i u regiji Balkana. Vrednosti Titanovog identiteta koncentrisane su u pojmu „etos”, koji principe odgovornosti i poštovanja – prema ljudima i životnoj sredini, integriše u poslovni model, stvarajući održiv sistem biznisa i društva.

Ključni indikatori učinka za 2017. godinu

Godina 1976. je označila pokretanje prve proizvodne linije i početak rada Cementare u Kosjeriću. Više od četiri decenije, uspešno poslovanje naše fabrike usmeravamo ka dugoročnim rezultatima, zasnovanim na korišćenju najboljih dostupnih tehnologija, uvećanju fonda znanja u kompaniji i fleksibilnom pristupu dinamičnim izazovima tržista i okruženja. Naš neprekidni razvoj je neodvojiv od bliske saradnje sa dobavljačima, klijentima i zajednicom, gde partnerski unapređujemo kvalitet života svih zainteresovanih strana.

Naši proizvodi

PC 35M (V-L) 32.5R

Pored stabilnog kvaliteta (utrošak vode, vreme vezivanja), ovaj cement karakterišu visoke rane čvrstoće, dobra svojstva ugradivosti, umerena otpornost na izloženost agresivnim vodama, kao i niska toplota hidratacije, tako da je proizvod povoljan za individualnu gradnju, zidarske radove i završne građevinske radove.

PC 35M (V-L) 42.5R

Tip cementa za široku primenu, od proizvodnje transportovanog i pumpanog betona, do izrade svih vrsta armirano-betonskih konstrukcija. Pogodan je i za proizvodnju završnih materijala u građevinarstvu. Ispunjava zahteve za ujednačenim kvalitetom, kao i visokim ranim i kasnim čvrstoćama, i ima mogućnost postizanja visokih marki betona.

PC 20M (S-L) 42.5R

Cement je namenjen izradi svih vrsta betona. Preporučljiv je za izradu masivnih betonskih konstrukcija, izgradnju mostova, tunela, puteva i drugih objekata. Ime izvrsna svojstva ugradivosti, i postiže visoke marke betona. Pogodan je za pripremu betona koji se koristi u agresivnim sredinama i pokazuje visoku otpornost na dejstvo mraza i soli.

Prateći tehnološke trendove stalnim usavršavanjem svojih performansi, proizvodi TITAN Cementare Kosjerić izlaze u susret širokom spektru privrednih i socijalnih zahteva, nalazeći primenu u velikim infrastrukturnim projektima, poslovnoj gradnji, privatnim objektima i inicijativama društvenog karaktera. Korisnici Titanovih proizvoda – kompanije i pojedinci – mogu biti sigurni da će moći unapređenim, kvalitetnijim i trajnjim odlikama proizvodnog programa uvek odgovoriti na njihova očekivanja.

KORPORATIVNE VREDNOSTI

INTEGRITET

- Etičnost u poslovnim praksama
- Transparentnost
- Jasna i otvorena komunikacija

ZNANJE

- Uvećanje fonda znanja
- Znanje i stručnost u svakoj funkciji
- Izvrsnost u ključnim kompetencijama

POŠTOVANJE KUPCA

- Korak ispred potreba kupca
- Inovativna rešenja
- Vrhunski kvalitet proizvoda i usluga

OSTVARIVANJE REZULTATA

- Jasni ciljevi
- Visoki standardi
- Uvećanje vrednosti kompanije

STALNO SAMOUSAVRŠAVANJE

- Organizacija koja uči
- Spremnost na promene
- Odgovori na izazove

DRUŠTVENO ODGOVORNO POSLOVANJE

- Bezbednost pre svega
- Održivi razvoj
- Saradnja sa zajednicom

KAKO KREIRAMO VREDNOST

Svesni da naše poslovne aktivnosti utiču na ljudе i okruženje u kome poslujemo, mi se odgovorno posvećujemo smanjenju i eliminisanju nepovoljnih efekata, primenjujući sistem koji međusobno uskladjuje ekonomске, društvene i ekološke ciljeve.

Ekonomski, ekološki i društveno biti među liderima najodgovornijih proizvođača građevinskih materijala – jeste naša vizija, koja nas motiviše da resursima, svojim snagama i odnosima sa saradnicima upravljamo u smjeru kreiranja dodatne vrednosti za najširi krug stekholdera.

Aktivnosti TITAN Cementare Kosjerić podržane su globalnim pristupom, korporativnim vrednostima i strategijom koja nam omogućuje da se razvijamo kao multiregionalni, vertikalno integrisani proizvođač cementa, kombinujući vrhunsku operativnost i preduzetnički duh sa poštovanjem ljudi, društva i životne sredine.

Za proizvodnju cementa koristimo sirovinske materijale iz prirode, i pritom se staramo o kontroli kvaliteta proizvodnog procesa i unapređenju operativne efikasnosti. Upotreba alternativnih materijala donosi značajne prednosti životnoj sredini – čuva prirodna bogatstva, utiče na smanjenje emisija CO₂ i redukuje deponovani otpad koji generiše savremena populacija. Matricu Titanove politike čine nastojanja da obezbedimo kvalitet i trajnost naših proizvoda, održimo visoke standarde u upravljanju, promovišemo etične poslovne prakse i investiramo u budući rast našeg poslovanja.

U Cementari posvećeno brinemo o zaposlenima i ulažemo u njihov razvoj. Štitimo ljudska prava, afirmišemo dostojanstven rad, promovišemo bezbednost i zdravlje ljudi u kompaniji i zoni svih naših delovanja. S obzirom da blisko saradujemo sa poslovnim partnerima, našim kupcima i drugim stekholderima na lokalnom nivou, novčana i nenovčana davanja koja opredeljujemo imaju značajan uticaj u tom okviru.

Lanac kreiranja vrednosti TCK

DOBIJANJE SIROVINA:
Smanjujemo uticaje, primenjujući planove rehabilitacije.

367.550 evra
za životnu sredinu

69.000 evra za bezbednost
i zdravlje na radu

4.400.000 evra
zaposlenima, kroz
zarade i beneficije

PROIZVODNJA:

Drobimo, meljemo, pečemo i hladimo sirovinske materijale, i tako proizvodimo cement u našoj fabriци.

Kontekst u kome poslujemo

Poslovanjem objedinjujemo afirmaciju domaćeg proizvoda u Srbiji i stabilan doprinos profitabilnosti TITAN Grupe. Tendencije globalnog ekonomskog oporavka imaju blagi uticaj na povećanje tražnje za cementom, koja je poslednjih godina bila znatno niža od naših proizvodnih kapaciteta. Kao najveći poslodavac u Kosjeriću – zajednici u kojoj su smeštene naše aktivnosti – u procesu donošenja poslovnih odluka neizostavno uvažavamo šire i dalekosežne potrebe okruženja, u kontekstu strateških prioriteta kompanije. Smatramo da su finansijski i ciljevi održivog razvoja međusobno povezani, i u toj korelaciji ostvarujemo ekomska, društvena i ekološka unapređenja, u opsegu svoga uticaja.

Odbor direktora i Odbor za društveno odgovorno poslovanje TCK dosledno i sistematično razmatraju rizike i mogućnosti rasta poslovnih aktivnosti, primenjuju princip predostrožnosti u procenjivanju relevantnih pitanja, i vode računa o uticaju na naše poslovanje, kao i uticaju na najvažnije zainteresovane strane.

77/180

Pozicija Srbije prema Indeksu korupcije za 2017. godinu

Izvor: Transparency International (transparency.org)

5.426 USD

Bruto domaći dohodak po stanovniku u 2016. godini

Izvor: The World Bank (worldbank.org)

13,5%

Stopa nezaposlenosti za lica radnog uzrasta u 2017. godini

Izvor: Republički zavod za statisitku (stat.gov.rs)

25.000.000 evra
dobavljačima i izvođačima

7.000.000 evra kroz
direktne poreze državi i
lokalnim vlastima

Skoro **130.000 evra** za
razvojne projekte u
lokalnoj zajednici

Proizveli smo više od
536.000 tona cementa
za naše kupce

DISTRIBUCIJA:

Intenzivnom komunikacijom sa distributerima naših proizvoda obezbeđujemo sigurnost.

KLIJENTI I PARTNERI:

Bliska saradnja sa našim lokalnim partnerima uvećava vrednost koju kreiramo za zajednicu.

Identifikovani rizici	Odgovori – mogućnosti
Javne finansije – uticaj na tržište cementa	TITAN Cementara Kosjerić upravlja operacijama odgovorno. U tome se fokusira na najvažnije investicije i razvoj zaposlenih, ne izlaže se finansijskim rizicima, imajući u vidu da je uticaj na ekonomski okolnosti ograničen. Odbor za kreditnu kontrolu kroz redovne sastanke podržava takav pristup.
Zapošljavanje i razvoj najboljih kandidata – lokacija kompanije	U skladu sa svojim politikama, kompanija nudi jednakе mogućnosti za zapošljavanje i profesionalni razvoj, kao i zaradu iznad zahteva tržišta, usaglašenu sa relevantnim propisima. Kompanija uspešno sprovodi programe edukacije za mlade nezaposlene stručnjake u lokalnoj zajednici.
Restrukturiranje organizacije	U TCK se sprovode programi restrukturiranja, u skladu sa tržišnim okolnostima i na odgovoran način – uz poštovanje društvenih uslova i potreba, i prioriteta biznisa. Isplaćene otpremnine, u najmanju ruku, odgovaraju zakonskim zahtevima.
Bezbednost i zdravlje na radu	Bezbednost i zdravlje na radu predstavlja prioritet Cementare, koja nastoji da sistematicno unapređuje uslove rada za zaposlene i ugovarače, kroz razvoj bezbednosne kulture, treninge, jasnog i efektivnog sistema OHSAS 18001, i dovoljan broj zaposlenih sa neposrednom odgovornošću za ovaj aspekt biznisa.
Klimatske promene	Kako bi smanjila emisije gasova sa efektom staklene baštice, TITAN kompanija kontinuirano ulaze u najbolje dostupne tehnologije, nastojeći da poveća udeo alternativnih sirovina, uvede alternativna goriva i unapredi energetsku efikasnost, u skladu sa WBCSD/CSI Smernicama.
Širenje principa DOP kroz lanac nabavke	Odnosi sa dobavljačima i ugovaračima u TCK uređeni su Procedurom nabavke (ISO 9001), Kodeksom ponašanja za nabavku, i politikama o ljudskim pravima i sprečavanju mita i korupcije. Kontinuirano razvijamo mehanizme koji obezbeđuju usklađenost sa najvišim standardima ove prakse, u svim fazama lanca vrednosti.

Upravljanje vrednostima

**Organizaciona šema
TITAN Cementare Kosjerić**

U kreiranju vrednosti za kompaniju i ključne stejkholdere, TITAN Cementara Kosjerić se rukovodi najvišim, sertifikovanim, domaćim i međunarodnim normativima, uključujući usvojene procedure ISO standarda, u oblastima: 9001 – upravljanje kvalitetom, 14001 – upravljanje zaštitom životne sredine i 18001 – upravljanje bezbednošću i zdravljem na radu. Potporu toj strategiji daju relevantne politike koje se odnose na etično ponašanje, društveno odgovorno poslovanje, ljudska prava, sprečavanje mita i korupcije, i zabranu konkurenkcije. U tim okvirima redovno pratimo i analiziramo sprovođenje navedenih kriterijuma, kako bismo njihovu implementaciju usavršavali u procedurama i aktivnostima poslovanja.

Odbor direktora, sa generalnim direktorom kompanije na čelu, donosi ključne poslovne odluke, usaglašene sa smernicama i strategijom TITAN Grupe. Pitanjima održivog razvoja bavi se Odbor za društveno odgovorno poslovanje, u čijem sastavu su: generalni i tehnički direktor, menadžer zaštite životne sredine, menadžer bezbednosti i zdravlja na radu i menadžer za ljudske resurse. Ovo upravljačko telo postavlja strateški pravac i odobrava akcione planove za realizaciju kratkoročnih i dugoročnih ciljeva održivosti. Takođe, uspostavlja kanale komunikacije sa ključnim stejkholderima, radi njihovog uključivanja u formulisanje prioriteta u dатој oblasti. Operativna pitanja i aktivnosti svih područja održivog razvoja u nadležnosti su Tima za DOP. Stalnu komunikaciju sa korporativnim centrom TITAN Grupe i drugim poslovnim jedinicama obezbeđuju ljudski resursi (naročito pozicija predstavnika za DOP), koji su istovremeno i koordinator inicijativa odgovornog poslovanja u kompaniji.

Shodno konkretnim temama, na svim nivoima organizacije uspostavljena je razgranata komunikacija, koja uključuje i dijalog sa stejkholderima. Dobijene povratne informacije o rezultatima rada i pitanjima vezanim za bezbednost na radu, životnu sredinu, društvenu odgovornost i etično poslovanje u kompaniji ocenjuje najviši menadžment, koji donosi adekvatne odluke i obezbeđuje njihovo sprovođenje.

Članovi Odbora direktora, istovremeno su i članovi radnih tela za specifične oblasti – Odbora za kvalitet, bezbednost i zdravlje na radu, zaštitu životne sredine, i razvoj zaposlenih, koji se sastaju bar jednom godišnje, dodatno omogućujući kontinuitet i kvalitet u komunikaciji, kao i praćenje rezultata u nadležnostima. Jasne procedure i granice ovlašćenja ovih radnih tela, uz smernice i politike TITAN Grupe, kao i ocenu učinka za rukovodioce, koja u kontekstu ostvarivanja poslovnih ciljeva i dugoročne vrednosti za kompaniju podrazumeva i aspekte društvene odgovornosti – obezbeđuju sprečavanje sukoba interesa, kao i pravedan pristup prilikom nagradjivanja. Saradnja sa zainteresovanim stranama za investitore predstavlja bitan aspekt poslovanja, koji se sagledava u praćenju rada najvišeg menadžmenta.

Znanja o svim oblastima održivog razvoja u TCK redovno nadograđujemo, u neposrednim kontaktima sa stručnjacima i savetovanjem iz oblasti odgovornog rada, ili na sastancima najvišeg menadžmenta TITAN Grupe, na kojima je društveno odgovorno poslovanje uvek prioritetna tema.

Titanova društveno odgovorna politika

Društveno odgovorno poslovanje je jedna od naših korporativnih vrednosti, inkorporirana u našu ideju vodilju. Predstavljajući korak dalje od zakonske ili regulatorne usaglašenosti, ovaj pristup se svesno i dobrovoljno zalaže za poboljšanje sveta oko nas, u ljudskoj, socijalnoj i ekološkoj dimenziji. Da bismo ostvarili svoje ciljeve, postavili smo DOP u središte naših operacija.

Ocena materijalnosti – fokusiramo se na važne teme

Oslanjajući se na savremene standarde izveštavanja koji proceduralno podrazumevaju učešće svih zainteresovanih strana, TITAN Cementara Kosjerić u proces kreiranja Izveštaja redovno uključuje značajne stejkholdere: zaposlene, kupce, dobavljače i predstavnike lokalne zajednice. Ocenu važnosti tema, u skladu sa politikom TITAN Grupe, sprovodimo svake druge godine, na Stejkholder forumu „Naša zajednica – naša odgovornost”, uz uslov da naši Izveštaji, komunikacija sa stejkholderima i primenjene inicijative ostanu u opsegu oblasti koje su ocenjene kao prioritetne za održivi razvoj lokalne zajednice. Tim putem uvažavamo stavove i mišljenje svih aktera na koje mogu uticati rezultati naših aktivnosti i poslovanja. Naša kompanija ceni značaj povratnih informacija koje dobija u odnegovanim kontaktima sa svim zainteresovanim stranama, i nastoji da redovno i u što većoj meri odgovori na pitanja, predloge i očekivanja, sugerisana ovim dijalogom.

Nastojeći da kontinuirano razvija strategije odgovornog poslovanja, i sinhrono unapređuje prilagođeno i efikasno izveštavanje, TITAN Cementara Kosjerić je početkom 2018. godine, po treći put održala radni sastanak „Naša zajednica – naša odgovornost”, okupivši najvažnije društvene subjekte. Kroz otvoren i produktivan dijalog sa predstvincima stejkholdera, zajednički su identifikovane ključne teme, relevantne svim zainteresovanim stranama. Kako bismo aktivno odgovarali na bitna pitanja od opšteg značaja, ustanovljene teme sa tog sastanka, kojima se bavimo i u ovom Izveštaju, biće uvažene i uvrštene u buduće izveštavanje o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju.

Matrica materijalnosti – ključne teme za kompaniju i stejkholdere

VISOK

Značaj za kompaniju

NIZAK

Značaj za stejkholdere

VISOK

- Obuke i razvoj
- Usaglašenost sa zakonskim propisima

- Zapošljavanje
- Usaglašenost sa propisima u vezi sa upotrebom proizvoda i usluga

Zabranu konkurenčije

Ocena dobavljača u vezi sa radnim praksama

Procena dobavljača na osnovu uticaja na životnu sredinu

Usaglašenost sa propisima zaštite životne sredine

Opšti ekološki uticaj

Otpadne vode i otpad

Emisije

Lokalne zajednice

Bezbednost i zdravje klijenta

Indirektni ekonomski uticaji

Materijali

Prakse nabavke

KLUĆNE TEME

MATERIJALNE TEME

NEMATERIJALNE TEME

- Obeležavanje proizvoda
- Žalbeni mehanizmi u vezi sa radnim praksama
- Žalbeni mehanizmi po osnovu životne sredine
- Žalbeni mehanizmi po osnovu ljudskih prava
- Marketinške komunikacije
- Žalbeni mehanizmi za društveni uticaj
- Biodiverzitet
- Procena uticaja na ljudska prava
- Prisilan i obavezan rad
- Zabranu dečijeg rada
- Prava domorodačkog stanovništva
- Voda
- Odnosi rada i rukovođenja
- Antikorupcija

- Bezbednosne prakse
- Javne politike
- Prisustvo na tržištu
- Investicije i ljudska prava
- Zabranu diskriminacije
- Jednake mogućnosti
- Jednaka zarada za žene i muškarce
- Privatnost klijenta
- Proizvodi i usluge
- Ocena dobavljača po osnovu uticaja na društvo
- Sloboda udrživanja i kolektivno pregovaranje
- Ocena dobavljača po osnovu ljudskih prava
- Transport

Održivi razvoj na duge staze

Dugoročan rast kompanije, u svetu dosledne primene principa održivog razvoja i korporativnih vrednosti, ogleda se i u postavljenim ciljevima za ključne oblasti našeg poslovanja, koje smo usvojili do 2020. godine, uz redovnu reviziju u nadležnosti najvišeg rukovodstva TITAN Cementare Kosjerić, i primenu strategija, postavljenih u okviru Grupe. Kompanija podržava realizaciju Ciljeva održivog razvoja, formulisanih u okviru Globalnog dogovora UN – organizacije koja je zaslужna za internacionalno promovisanje univerzalnih etičkih principa, uz konstantan rad na poboljšanju savesnog delovanja u društvu i životnoj sredini.

Ciljevi	Učinak 2016	Učinak 2017	Nastojanja za 2020. godinu
Zaposleni i radno okruženje			
Unapređenje kompetencija	Realizovano 36,35 sati treninga, po zaposlenom. Više od 320 evra iznosi prosečno ulaganje u razvoj, po zaposlenom.	Realizovano 36,53 sati treninga, po zaposlenom. Više od 300 evra iznosi prosečno ulaganje u razvoj, po zaposlenom.	Organizovati najmanje 30 sati obuke, po zaposlenom. Organizovati obuke koje što kvalitetnije odgovaraju na potrebe zaposlenih.
Etičnost u poslovanju	Sprovođenje priprema za distribuciju politika TITAN Grupe o ljudskim pravima, sprečavanju korupcije, zabrani konkurenčije i sankcijama.	Realizovana obuka o primeni Kodeksa ponašanja TITAN Grupe za sve zaposlene – 288 sati obuke posvećeno je ovoj temi.	Sprovođenje obuka za primenu Kodeksa ponašanja TITAN Grupe za sve zaposlene, svake dve godine.
Povrede na radu	Nije bilo povreda na radu (LTI = 0).	Dogodile su se dve povrede na radu (LTI = 2), od kojih je jedna lakša i jedna teža.	Dostizanje i održavanje rezultata: 0 (nula) povreda na radu.
Uključivanje i briga o zaposlenima	Implementacija akcionog plana za unapređenje zadovoljstva zaposlenih. Osvetljen plato za skladištenje i utovar paletiranog cementa. Vršeno ispitivanje prisustva silikatne prašine.	Implementacija akcionog plana za unapređenje zadovoljstva zaposlenih. Ispitivanje uslova radne okoline na relevantnim radnim pozicijama 4 puta godišnje, korišćenjem ličnih prenosnih uređaja za merenje.	Unapređenje zadovoljstva i angažmana zaposlenih. Stalno unapređenje uslova rada.
Tržište			
Održavanje zadovoljstva klijenata	Nije zabeležena nijedna osnovana reklamacija na proizvode.	Nije zabeležena nijedna osnovana reklamacija na proizvode.	Održavanje niskog nivoa reklamacija. Savetovanje i edukacija kupaca.
Odgovornost prema korisnicima proizvoda	Postavljanje PVC folije preko palete, u cilju zaštite vreća cementa od uticaja vlage.	Prodaja pakovanog cementa u zimskim vrećama – kupcima sa severa Crne Gore i Slavonije (Hrvatska).	Usaglašavanje bezbednosnih oznaka na vrećama sa zahtevima EU.
Edukacija kupaca i dobavljača o društvenoj odgovornosti	Kodeks ponašanja pri nabavkama – distribuiran uz 165 ugovora.	Kodeks ponašanja pri nabavkama – distribuiran uz 32 ugovora sa novim dobavljačima.	Održavati kontinuiranu komunikaciju, sa ciljem da 80% ključnih dobavljača i kupaca poštuje principe odgovorne nabavke.
Pretkvalifikacija dobavljača	Organizovana prezentacija i radionica za dobavljače, na temu „Bezbednost pre svega“ (175 sati). Realizovano 115 sati treninga za bezbedan rad ugovarača.	Organizovana prezentacija i radionica za dobavljače, na temu „Bezbednost pre svega“ (140 sati). Realizovan 51 sat treninga za bezbedan rad ugovarača.	Nastaviti sprovođenje obuka za bezbedan rad ugovarača.
	Prekvalifikovano 100% novih dobavljača.	Prekvalifikovano 100% novih dobavljača.	Održati proces pretkvalifikacije za 100% novih dobavljača.

Ciljevi	Učinak 2016	Učinak 2017	Nastojanja za 2020. godinu
Životna sredina			
Investiranje u održivi razvoj	Više od 330.000 evra iznosila su ulaganja u životnu sredinu.	367.550 evra iznosila su ulaganja u životnu sredinu.	Dalje raditi na poboljšanju učinka u oblasti zaštite životne sredine.
Emisija CO ₂	Ukupna specifična direktna emisija CO ₂ je iznosila 615,3 kg/t _{proizvoda} .	Ukupna specifična direktna emisija CO ₂ iznosila je 633,8 kg/t _{proizvoda} .	Dostizanje vrednosti specifične direktnе emisije CO ₂ < 615,9 kg/t _{proizvoda} .
Energetska efikasnost	Zamenjene 303 sijalice, odgovarajućim štednim sijalicama.	Zamena 350 sijalica, odgovarajućim štednim sijalicama.	Zameniti sve sijalice u kompaniji, energetski efikasnijim.
Alternativna goriva i sirovine	Kao energet za grejanje u potpunosti je korišćen obnovljivi izvor energije, drvni pelet. Učešće alternativnih sirovina iznosilo je 10,29%.	Kao energet za grejanje u potpunosti je korišćen obnovljivi izvor energije, drvni pelet. U oktobru 2017. dobijeno je Rešenje o građevinskoj dozvoli za izvođenje radova na izgradnji postrojenja za doziranje i korišćenje goriva dobijenog iz čvrstog otpada (SRF) za kombinovano sagorevanje sa osnovnim fosilnim gorivima u rotacionoj peći. Učešće alternativnih sirovina iznosilo je 9,94%.	Nastaviti zalaganja za procese usklađivanja sa standardima EU, koji se odnose na korišćenje alternativnih goriva. Povećati učešće alternativnih sirovina.
Lokalna zajednica i društvo			
Dijalog sa stejkholderima	U dijalu sa stejkholderima, povodom predstavljanja Izveštaja o održivom razvoju za 2015. godinu, prikupljeni su predlozi o mogućnostima volonterskog angažmana.	Organizovan je „Dan otvorenih vrata“ za sve zainteresovane sugrađane i saradnike, koji su imali priliku da posete fabriku i upoznaju se sa našim poslovanjem i procesom proizvodnje.	Organizovati sastanke sa stejkholderima i održavati dijalog sa njima.
Transparentnost i integritet	Objavljen prvi integrisani Izveštaj o DOP i održivom razvoju, u skladu sa GRI G4 za napredni nivo primene, kao i standardima Međunarodnog saveta za integrisano izveštavanje (IIRC).	Objavljen je drugi integrisani Izveštaj o DOP i održivom razvoju, u skladu sa standardima cementne industrije i odgovarajućim protokolima Svetskog poslovnog saveta za održivi razvoj (WBCSD) – Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI).	Stalno unapređenje transparentnosti kroz izveštavanja o DOP i održivom razvoju.
Strateški pristup ulaganju u lokalnu zajednicu	Ukupno ulaganje u lokalnu zajednicu iznosilo je više od 225.000 ¹ evra. Realizovan je treći krug programa praksi „Znanje za izazove – gradimo kulturu neprekidnog učenja“.	Ukupno ulaganje u lokalnu zajednicu iznosilo skoro 130.000 evra. Realizovan je četvrti krug programa praksi „Znanje za izazove – gradimo kulturu neprekidnog učenja“.	Nastaviti podržavanje važnih razvojnih programa u lokalnoj zajednici.

¹Iznos u skladu sa revizijom podataka iz prošle godine

SARADNJOM GRADIMO POVERENJE

Identifikacija
stejkholdera i
materijalnih tema

Uključivanje
stejkholdera i
provera
materijalnosti

Strateški pristup
prioritetima

Uključivanje
zaposlenih u
primeni strategije

Revizija učinka
— izveštavanje
stejkholderima

Otvoren dijalog i saradnja sa svim zainteresovanim stranama predstavljaju obrazac našeg poslovanja, i neraskidivo su povezani sa vrednostima i prioritetima održivog razvoja kompanije. Smatramo da su povratne informacije iz okruženja dragocene, zbog čega smo tokom proteklog perioda ponudili dodatne informacije našim bliskim saradnicima, zaposlenima, stejkholderima i sugrađanima o temama koje su posebno izazvale zainteresovanost u lokalnoj zajednici – uticaj rada fabrike na kvalitet ambijentalnog vazduha u Kosjeriću, kao i planovi o upotrebi alternativnih goriva u TCK. Kroz niz prezentacija, sastanaka, kao i kroz naše interno glasilo – TCK Novosti, potrudili smo se da ove teme približimo lokalnoj javnosti i pružimo uvid u naše rezultate i dugoročne planove, kako bismo kroz međusobno uvažavanje i na transparentan način, zajedno gradili poverenje kao temelj održivog razvoja lokalne zajednice.

Info Centar TITAN Cementare Kosjerić oličava savremenu dimenziju našeg poslovanja, u kojoj transparentnim, tačnim i blagovremenim plasiranjem informacija o sveobuhvatnom radu kompanije ostvarujemo tržišni i društveni ugled. Referentnim publikacijama o fabrici, njenim strateškim politikama, proizvodnom procesu i pokazateljima uticaja na životnu sredinu obezbeđujemo otvorenu i dokumentovanu komunikaciju sa građanima, dodatno im dajući priliku da na postavljena pitanja dobiju stručne odgovore od naših zaposlenih. Prostor u kome su dostupne sve relevantne informacije o TCK, raspolaze literaturom koja promoviše principe održivog razvoja i brige o očuvanju prirodnih resursa, što potvrđuje sveprisutnu odgovornost naše kompanije prema ljudima i okolini.

Vrednosti kontinualnih merenja emisija prašine, azotovih i sumporovih oksida u poslednjih 8 godina, mogu se naći na veb-sajtu kompanije, u skladu sa pristupom otvorene komunikacije na planu rezultata, koji kompanija neguje.

Naši zaposleni

Nosioци skladnog razvoja TITAN Cementare Kosjerić su naši zaposleni i strategija ljudskih resursa, koja nalaže da prakse u domenu rada treba da obezbede emotivnu i mentalnu posvećenost svih zaposlenih. Smernice za upravljanje ljudskim resursima na nivou Grupe predviđaju jednake mogućnosti za sve, i promovišu integritet, meritokratiju, otvorenu komunikaciju i transparentnost, kako bi članovi kolektiva unapredili učinak i ostvarili svoj puni potencijal.

U dosadašnjem dvogodišnjem periodu, u našoj kompaniji je oživeo program Titanova platforma liderstva: TLP (TITAN Leadership Platform), sa zadatkom da kod zaposlenih unapredi kompetencije, etičnost i druge kvalitete poslovnog ponašanja koji će biti utkani u sve uspehe kompanije. Ovaj praktični pristup modernizuje organizaciju, promoviše dobre prakse i fokusiranje na budućnost, uporedo olakšavajući implementaciju ključnih principa organizacije ljudskih resursa, kroz Proces rezultata i razvoja (Performance and Development Process), i ocenu učinka, adekvatno primenjenu na svim nivoima poslovanja TITAN Cementare Kosjerić. Ceo dijapazon naših odnosa sa zaposlenima počiva na najvišim standardima zaštite ljudskih prava.

Osnovna zarada za sva radna mesta u TCK prilagođena je uslovima tržišta, odgovarajućim propisima i odredbama Kolektivnog ugovora, koji se odnosi na sve naše zaposlene, i koji je sa Sindikatom TITAN Cementare Kosjerić potpisana u decembru 2014. godine. Članovima kolektiva se prilikom odlaska u penziju isplaćuju zakonom propisane otpremnine, dok jubilarne nagrade dobijaju kolege koje rade u kompaniji 10, 20 i 30 godina, 35 godina (žene) i 40 godina (muškarci).

U realizaciju poslovnih ciljeva, TCK brižljivo implementira svoje etičke principe, sadržane u Kodeksu ponašanja kompanije, istovremeno obezbeđujući racionalan pristup oceni rizika i koncipiranju proaktivnih odgovora na njih. Pored drugih zvaničnih kanala komunikacije u kompaniji, zaposlenima je na raspolaganju imej adresa, putem koje mogu prijaviti potencijalna kršenja Kodeksa ponašanja: kodeksponasanja@titan.rs.

ZAPOSLENI u TITAN Cementari Kosjerić (prosek)	2015	2016	2017				
Broj zaposlenih sa punim radnim vremenom	226	222	213				
žene	33	34	35				
muškarci	193	188	178				
Broj zaposlenih na određeno vreme	9	3	5				
žene	3	1	2				
muškarci	6	2	3				
Ukupan broj zaposlenih (prosek)	235	225	218				
Broj zaposlenih, po polu u proseku	broj	%	broj	%	broj	%	
	žene	37	15,74	35	15,56	37	16,97
	muškarci	198	84,26	190	84,44	181	83,03

Zaposleni u menadžmentu prema polu

Struktura prema kategoriji zaposlenih

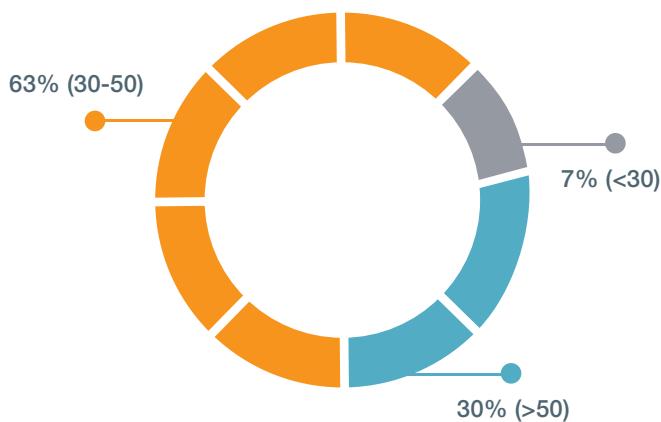

Statistika o broju zaposlenih	POL	STAROST	2015	2016	2017
Novozaposleni, od kojih je, u 2017. godini, osmoro iz Kosjerića	žene	<30	1	2	6
		30-50	1	0	0
		>50	0	0	0
	muškarci	<30	0	2	5
		30-50	0	1	2
		>50	0	0	0
Zaposleni koji su napustili organizaciju – redovna fluktuacija	žene	<30	1	0	3
		30-50	0	2	1
		>50	0	0	0
	muškarci	<30	0	1	3
		30-50	2	0	3
		>50	0	1	2
Zaposleni koji su napustili organizaciju – program restrukturiranja	žene	<30	0	0	0
		30-50	0	0	0
		>50	0	0	0
	muškarci	<30	0	0	0
		30-50	0	2	0
		>50	0	13	0
Stopa fluktuacije, % (broj zaposlenih koji su napustili organizaciju / prosečan broj zaposlenih za period)			2%	9%	5%

INDIREKTNO ZAPOSLENI	2015	2016	2017
Ukupan broj zaposlenih kod ugovarača	153*	174*	216*
Broj zaposlenih kod ugovarača, bez logistike i transporta	32*	38*	36*
Broj zaposlenih kod ugovarača – logistika i transport	121*	136*	180*
Ukupan broj radnih sati zaposlenih kod ugovarača	288.102	329.447	407.950

* Broj ugovarača procenjen na osnovu radnih sati (kao FTE – full time equivalent)

Zaposleni u menadžmentu prema starosti

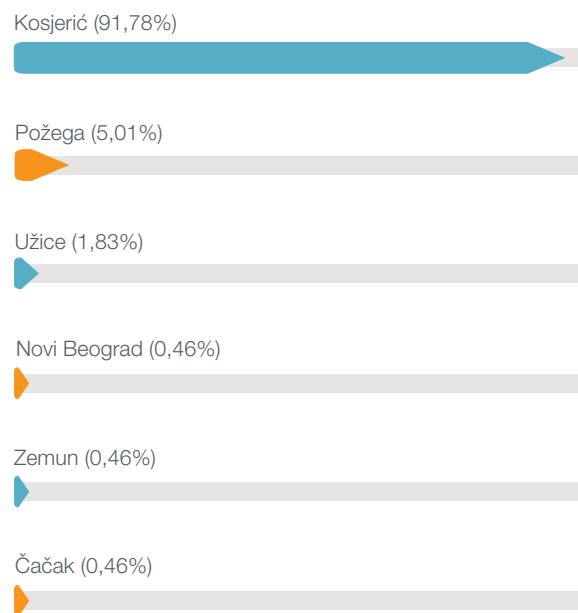
Top menadžment prema mestu stanovanja

Dobrovoljne inicijative za društvo u kome svi više vredimo

U duhu dobrovoljnog aktivizma za unapređenje životnih uslova zajednice, 26. avgusta 2017. godine naša kompanija je organizovala akciju renoviranja učionice u Osnovnoj školi „Mito Igumanović“, koju je podržalo oko 50 učesnika. Kao nagrada za trud i vreme koje su ovoj inicijativi poklonili zaposleni iz Titana, đaci, nastavnici i roditelji – preuredena učionica je postala lepše, funkcionalnije i prijatnije mesto za boravak đaka. Volonteri su okrečili zidove, prelakirali lamperiju, preuredili nameštaj i reparirali školsku tablu, na kojoj će budući stručnjaci poletnije ispisivati nova znanja. Prijatna atmosfera, radni elan i efikasnost su dali pečat udruženom zalaganju ljudi dobre volje, koji su dokazali da kolektivnom motivacijom i entuzijazmom možemo poboljšati sredinu koja nam je svima potrebna.

Struktura zaposlenih prema mestu stanovanja (31. decembar 2017. godine)²

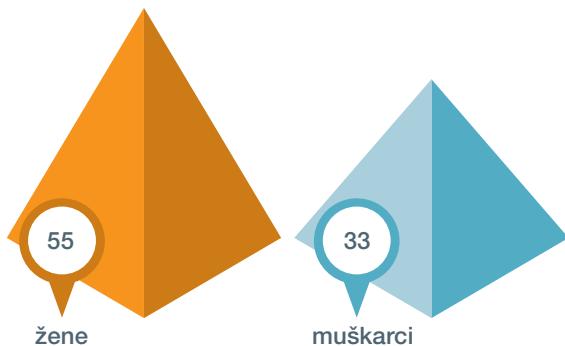

		2016	2017
Odsustvo radi nege deteta u TITAN Cementari Kosjerić			
Zaposleni koji su imali pravo na odsustvo zbog rođenja deteta	muškarci	4	6
	žene	1	1
Zaposleni koji su iskoristili pravo na odsustvo	muškarci	0	0
	žene	1	1
Očekivani broj zaposlenih za povratak sa odsustva	muškarci	0	0
	žene	2	1
Zaposleni koji su se vratili na posao posle odsustva	muškarci	0	0
	žene	2	1
Zaposleni koji su se vratili na posao posle odsustva, i zaposleni su i 12 meseci kasnije	muškarci	0	0
	žene	2	1

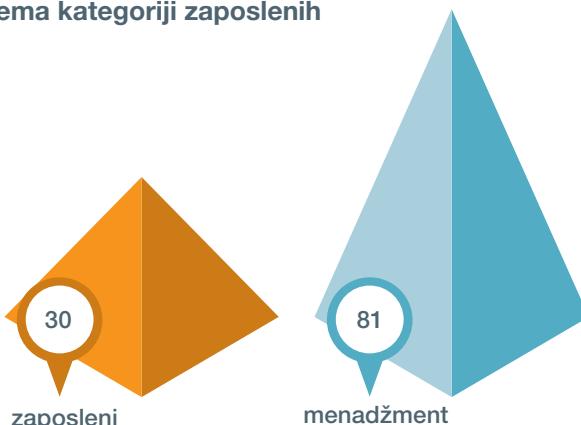
Gradimo kulturu neprekidnog učenja

Politikom kontinuiranog usavršavanja znanja i veština naših zaposlenih, podstičemo razmenu dobrih praksi u okviru radnih grupa i povezivanje uspešnih članova kolektiva, što doprinosi jačanju zajedničkog – Titanovog identiteta. Spremnost da se adekvatno odgovori na današnje i buduće izazove poslovne konkurentnosti i društvenih trendova, proizilazi iz konцепције neprekidnog učenja, kao trajnog opredeljenja TITAN Cementare Kosjerić. Zato ulažemo u razvoj stručnih i personalnih sposobnosti naših kolega, smatrajući da uzajamno poverenje i otvorena komunikacija na tom terenu garantuju obostranu dobrobit.

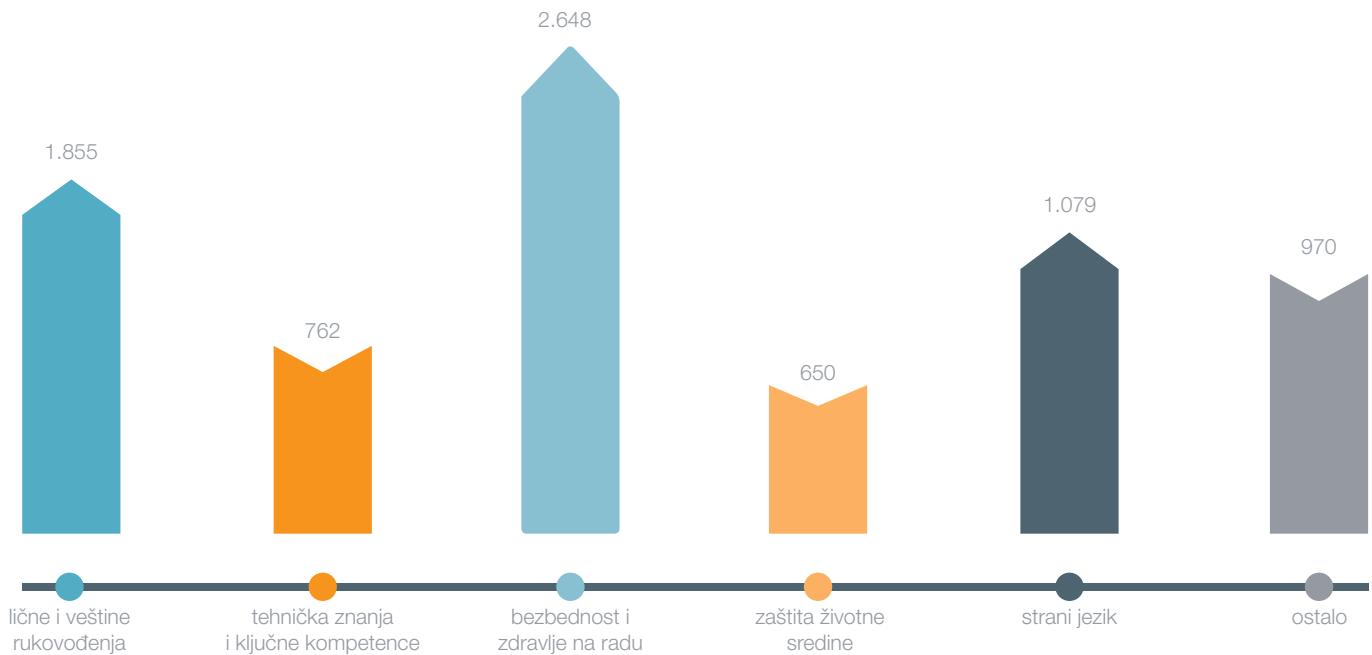
Prosečan broj trening sati prema polu

Prosečan broj trening sati prema kategoriji zaposlenih

² Podaci prikazuju stanje na dan 31. decembra 2017. godine (razlika sa kalkulacijom u okviru integrisanog izveštaja TITAN Grupe za 2017. je okvirno >1% zbog korišćenja prosečnih podataka za period)

Obuke 2017. godine: 7.964 sati

U duhu kreiranja klime otvorenih šansi za afirmaciju kompetencija, kao podloge plodnim rezultatima i sigurnom rastu kompanije, u Cementari konstantno podstičemo obrazovne procese i ohrabrujemo zaposlene da se edukuju, napreduju i grade svoje karijere. Nastojeći da maksimalno razvijamo profesionalnost, u prethodnom periodu smo usmerili pažnju na izgrađivanje rukovodilačkih veština zaposlenih koji upravljaju ljudima. Verujemo da se korporativne vrednosti baziraju na učenju, stalnom samousavršavanju, uključivanju i komunikaciji, kao preduslovu kvalitetnog funkcionisanja organizacije.

Bezbednost pre svega

Bezbednost i zdravlje na radu predstavlja prioritetu oblast u poslovanju TITAN Cementare Kosjerić, a osnovni smisao takvog koncepta ogleda se u stvaranju bezbedne radne sredine, bez povreda, u kojoj su bezbednost i zaštita zdravlja preduslovi dobrih rezultata svih zaposlenih. Usvojenu i u celom kolektivu distribuiranu Politiku bezbednosti i zdravlja svakodnevno primenjujemo u praksi, koja izražava našu posvećenost da dostignemo visoke performanse tog poslovnog aspekta.

Održivost sistema bezbednosti i zdravlja zahteva dosledno unapređenje svih njegovih elemenata: utvrđivanje pravila i procedura, teorijsko i praktično usavršavanje, i prepoznavanje potencijalnih opasnosti i štetnosti. Stav da se svaka povreda može sprečiti i odnos nulte tolerancije prema kršenju bezbednosnih pravila – predstavljaju postulate i uslov zaposlenja u našoj kompaniji, koja veru u dostižnost ovih ciljeva promoviše u sveobuhvatnom delokrugu svoga rada.

TITAN Grupa i TITAN Cementara Kosjerić su u potpunosti posvećeni izveštavanju o svim zahtevanim i neophodnim podacima o bezbednosti i zdravlju na radu, prateći CSI Smernice i BZNR standarde. U cilju povećanja transparentnosti, pouzdanosti i tačnosti izveštavanja o ključnim indikatorima učinka u oblasti bezbednosti, svi bezbednosni ključni pokazatelji performansi su nezavisno verifikovani u skladu sa CSI Smernicama.

U okviru bezbednosne strategije TCK, pored naših zaposlenih, ravnopravan značaj dajemo ugovaračima, nastojeći da svojim uspešnim modelom budemo uzor njihovom uređenju sistema bezbednosti. Zahtevamo od naših izvođača da ostvaruju visoke bezbednosne rezultate prilikom realizacije ugovorenog posla. Sprovođenje odgovarajućih aktivnosti, kao i izveštavanje o ključnim indikatorima učinka, podjednako je važno u manifestovanju bezbednosnog sistema fabrike. Sve mere u vezi sa bezbednom vožnjom u kompaniji proističu iz zalaganja da eliminišemo povrede i eventualne incidente sa fatalnim ishodom u saobraćaju. Razvijene i sprovedene procedure za proveru vozila, kriterijumi za angažovanje transportnih kompanija i potpuna usklađenost sa lokalnim zakonima su vidovi dobre prakse, koje kompanija sprovodi kako bi dostigla bezbedne uslove za vozače.

Tokom 2017. godine organizovali smo 2.648 sati treninga, ili u proseku: 12,2 sata po zaposlenom u kompaniji, dok smo za naše ugovarače sproveli 46 sati obuka. Uz redovne teorijske i praktične treninge za operativnu primenu, nastavili smo edukovanje o prevenciji ozbiljnih incidenta.

Parametar	Definicija	2015	2016	2017
Fatalne povrede	Broj povreda na radu sa fatalnim ishodom	zaposleni	0	0
		izvođači	0	0
LTI*	Broj povreda na radu sa izgubljenim danima	zaposleni	1	0
		izvođači	0	0
LTIFR**	Frekvencija povreda na radu normalizovano na milion radnih sati	zaposleni	2,39	0,00
LTISR***	Broj izgubljenih kalendarskih dana usled povreda na radu normalizovano na milion radnih sati	zaposleni	40,71	0
AR	Broj dana odsustva sa rada normalizovano na 200.000	zaposleni	5.896	6.073
Profesionalna oboljenja	Broj izgubljenih kalendarskih dana usled profesionalnih oboljenja	zaposleni	0	0
Sati obuka za zaposlene	Prosečan broj sati obuke o bezbednosti po zaposlenom	zaposleni	10,2	15,5
		izvođači	1,9	3
				1,3

* Povredom na radu se smatra svaka povreda zbog koje je zaposleni odsutan sa posla, jedan ili više radnih dana, ne računajući dan povrede.

** Broj povreda sa izgubljenim danima * 1.000.000 / Ukupan broj radnih sati koji su ostvarili direktno zaposleni tokom godine; prema CSI, ne izveštava se za izvođače.

*** Ukupno izgubljenih kalendarskih dana u godini usled povreda na radu * 1.000.000 / Ukupan broj radnih sati koji su ostvarili direktno zaposleni tokom godine; prema CSI, ne izveštava se za izvođače.

Aktom o proceni rizika radnih mesta, u TCK je prepoznato 9 radnih mesta sa povećanim rizikom, na koje je raspoređeno ukupno 28 zaposlenih. Primenom mehanizama za prepoznavanje mogućih opasnosti i štetnosti, otkrili smo 38 novih ili skrivenih opasnosti, i u istom periodu realizovali 183 preventivno-korektivne mere, na koje su nas uputile istrage incidenata, eksterne i interne revizije i predlozi za unapređenja.

Rezultati Revizije 360 stepeni

Sva značajna pitanja iz domena bezbednosti i zdravlja zaposlenih, detaljno su razrađena u Kolektivnom ugovoru TCK. Implementiranost sistema bezbednosti i zdravlja na radu u Cementari, za 2017. godinu iznosi 91,3%, što je zaključila Revizija 360 stepeni, koju su sproveli stručnjaci za tu oblasti – direktor bezbednosti i zdravlja na radu i regionalni menadžer BZNR.

U 2017. godini u TCK su se desile dve povrede na radu (jedna teža i jedna lakša), direktno zaposlenih u našoj organizaciji. Analiza detaljne istrage ova događaja predočena je svim kolegama, sa ishodom u donošenju preventivno-korektivnih mera za sprečavanje istih i sličnih incidenata.

Sastavljen od 5 predstavnika zaposlenih i 3 predstavnika poslodavca, u Cementari uspešno funkcioniše Odbor bezbednosti, koji kroz uključivanje članova kolektiva pospešuje razmenu informacija i uzajamno poverenje u sistemu bezbednosti, kao neophodan podstrek svakodnevnom razvoju i dostizanju dobrih rezultata u toj oblasti. Kvalitetnu i redovnu komunikaciju o bezbednosti u svakom segmentu organizacije usmeravamo i preko radnih sastanaka, gde je ovo pitanje obavezan predmet razmatranja, a samim tim i integralni deo ukupnih aktivnosti naše kompanije.

U septembru 2017. godine, izvršena je provera usaglašenosti sistema BZNR sa standardom OHSAS 18001, i tom prilikom nisu uočene neusklađenosti. U cilju unapređenja sistema, konstatovana su dva zapažanja i upućen je jedan predlog za poboljšanje, a to ukazuje da je revizija ustanovila visok nivo uspešnosti Titanove kulture bezbednosti i zdravlja, koju predano grade svi zaposleni.

Bezbednosna pismenost za 100 učenika mlađih razreda

Još jedan niz „Bezbednosnih radionica“ za sve osnovce četvrtog razreda iz opštine Kosjerić realizovali smo u 2017. godini. Oko 100 mališana je pohadalo Titanov program obuke, čija je zamisao da se kroz disciplinovanje sigurnog ponašanja u ranom uzrastu utemelji trajna bezbednosna odgovornost prema sebi i drugima.

Edukacijom su obuhvaćeni učenici iz centralne škole „Mito Igumanović“ u Kosjeriću, kao i 8 odeljenja te ustanove, u selima: Brajkovići, Ražana, Seča Reka, Skakavci, Tubići, Zarići, Mušići i Radanovci. Učešće je uzela i škola „Jordan Đukanović“ na Vardi, sa svojim odeljenjima u Godečevu i Makovištu.

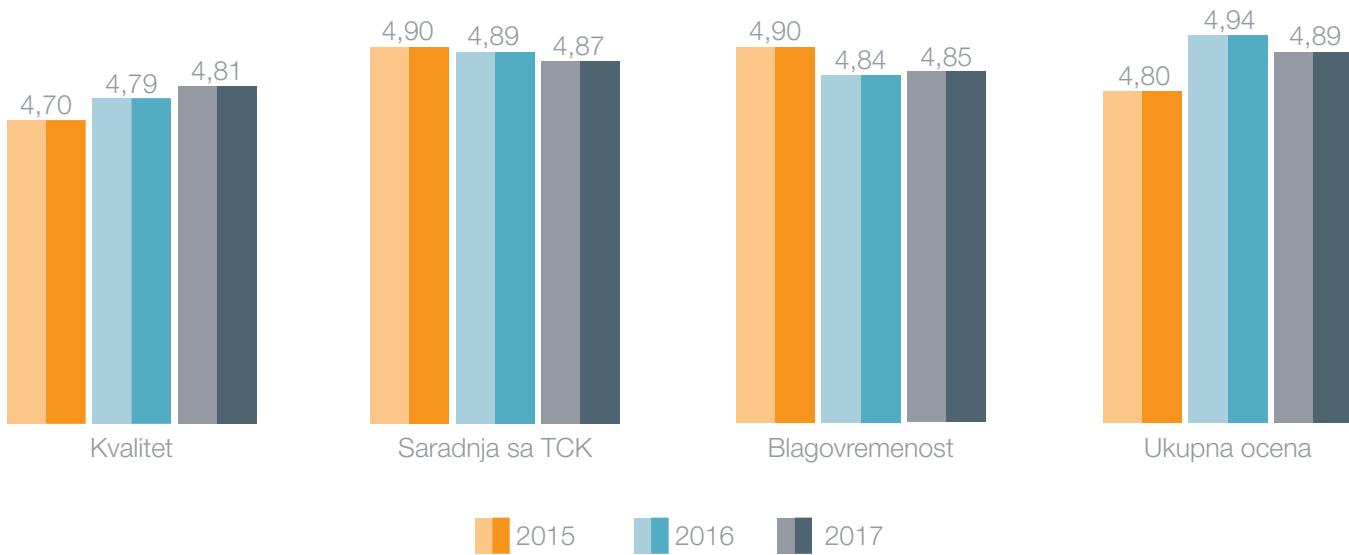
Teme radionica smo prilagodili najčešćim okolnostima koje iziskuju povećanu budnost i pravilno reagovanje dece. Dosledno dosadašnjem planu učenja, najveću pažnju smo posvetili bezbednom vladanju u školi, igri, saobraćaju, na ekskurziji, ali smo u podizanju nivoa svesti najmlađih otišli korak dalje, i u radionice uvrstili preporuke za bezbedno korišćenje interneta i savetovanje o vršnjačkom nasilju. Prepoznavši aktuelnost te problematike, kao odgovorna kompanija nastojimo da preventivno utičemo na njene posledice.

Naši poslovni partneri – kupci i dobavljači

U TITAN Cementari Kosjerić veoma povratne informacije koje dobijamo u komunikaciji sa kupcima – putem redovnih poseta ili posredstvom upitnika o proceni kvaliteta naših proizvoda i usluga. Kontaktiranjem klijenata i ispitivanjem njihovog zadovoljstva, spoznajemo promenljive potrebe tržišta i prema tim očekivanjima prilagođavamo poslovne procese i svoje proaktivno delovanje. U sprezi naše misije, vrednosti koje promovišemo i delovanja na svim nivoima organizacije, nastojimo da izađemo u susret svakom kupcu, i zaslužimo njegovo poverenje i lojalnost. Poštovanjem specifičnih zahteva svojih korisnika i održanjem uspešne saradnje sa njima, kao i mobilnošću da širimo mrežu novih klijenata, u Cementari dokazujemo da kupci imaju centralno mesto u krugu naših poslovnih strategija, a njihovo zadovoljstvo postavljamo kao putokaz budućeg poslovanja kompanije.

Ispitivanje zadovoljstva kupaca

U 2017. godini, niko od naših kupaca nije uputio primedbu u vezi sa uticajem proizvoda TITAN Cementare Kosjerić na bezbednost i zdravlje na radu. U tom periodu nismo imali nijednu zvaničnu žalbu na kvalitet cementa. Takođe, nije bilo prigovora na obeležavanje vreća sa upakovanim Titanovim cementom, niti na preporuke za bezbedno rukovanje, skladištenje i korišćenje proizvoda, koje su istaknute na ambalaži.

Vreće sa proizvodima TITAN Cementare Kosjerić su obeležene u skladu sa važećim propisima i pružaju sve relevantne informacije za korisnike: oznaku tipa cementa, srpski znak usaglašenosti, CE znak (dokaz usaglašenosti proizvoda sa evropskim standardima), standarde prema kojima je proizvod sertifikovan. Navedeno je tehničko uputstvo sa osnovnim podacima o sastavu, nameni, načinu transporta i skladištenja cementa, i instrukcijama za proizvodnju betona. Takođe, na ambalaži je istaknut preporučeni rok upotrebe, masa proizvoda u vreći i datum pakovanja. Da bi korisnik bio upućen u bezbedno rukovanje cementom, na vrećama su postavljeni piktogrami opasnosti, upozorenja, mere prve pomoći u slučaju nepravilnog rukovanja i potrebna zaštitna oprema.

Naznačeni su i podaci o redukciji Cr(VI) i periodu dejstva redupcionog sredstva, kao i rok u kome TCK garantuje da je sadržaj Cr(VI) ispod propisane granice od 0,0002%. Detaljnije informacije o karakteristikama i bezbednom korišćenju naših proizvoda objavljujemo na zvaničnom sajtu kompanije, u odeljku o proizvodima: <http://www.titan.rs/proizvodi>.

Svi podaci o kupcima i porudžbinama u Cementari su zaštićeni, i dostupni su samo zaposlenima u nadležnosti rada sa klijentima. Poštujemo poverljivost informacija o korisnicima naših proizvoda, a to dokazuje činjenica da tokom 2017. godine nije bilo osnovanih žalbi na povredu privatnosti kupaca, niti zloupotrebe i gubljenja njihovih podataka od strane TCK i odgovornih lica u kompaniji. U našim aktivnostima koje se tiču marketinških komunikacija putem javnog oglašavanja, promocije i sponzorstva, u prošloj godini nije bilo slučajeva kršenja propisa i Kodeksa.

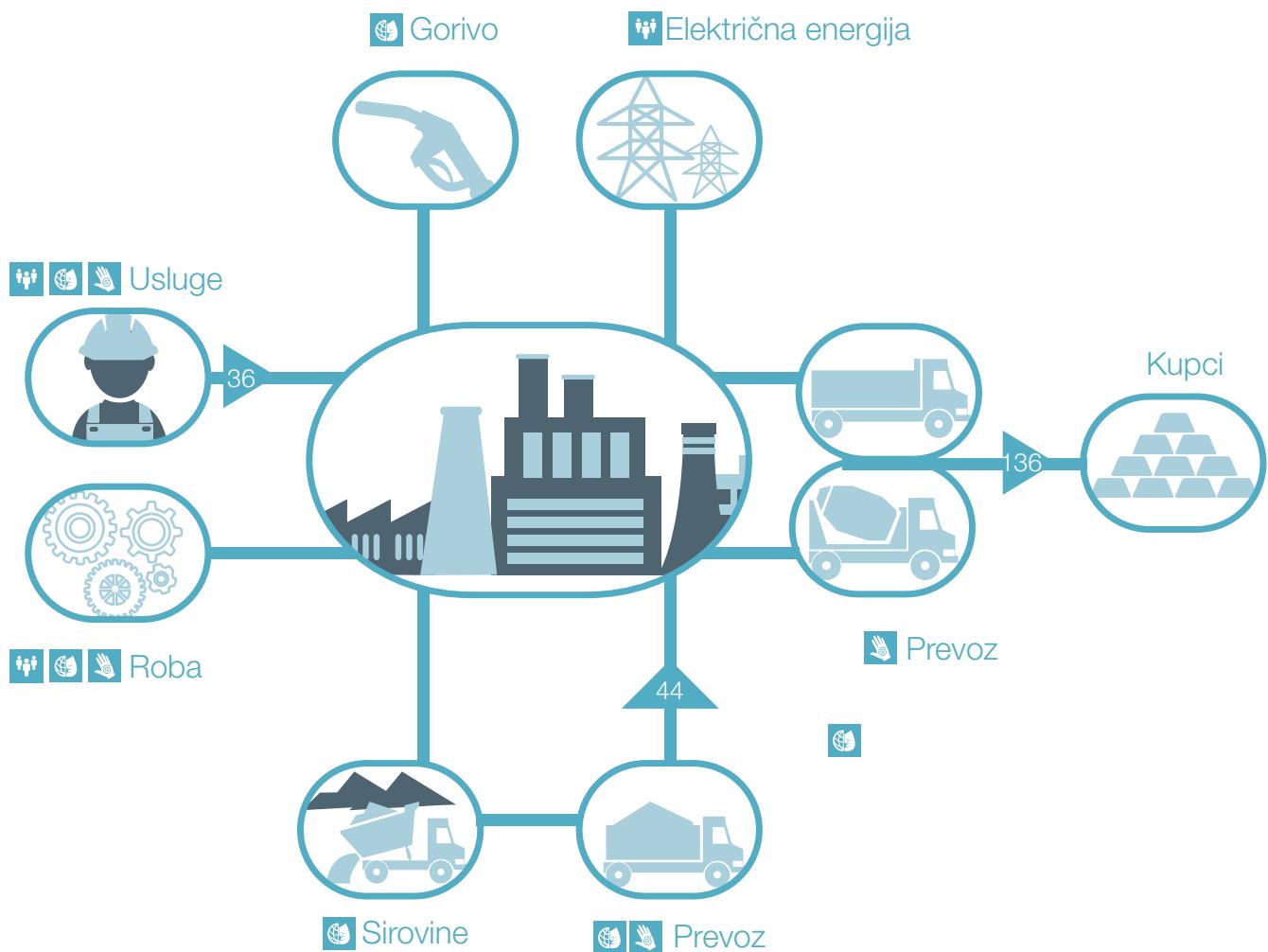
Dobrodošlica razumevanju i saradnji

Sa namerom da transparentno predstavi funkcionisanje svog savremenog poslovnog sistema i ojača bliskost sa zajednicom, TCK redovno organizuje „Dan otvorenih vrata”, pružajući dobrodošlicu zaposlenima u kompaniji i njihovim porodicama, sugrađanima svih generacija, partnerima, saradnicima i predstavnicima različitih interesnih grupa sa kojima razvijamo uspešnu saradnju. Gosti imaju priliku da posete postrojenje i bliže upoznaju etape fabričkog procesa i uz stručno vođenje Titanovih inženjera steknu uvid u rad modernih tehnologija za proizvodnju cementa. U okviru prošlogodišnjeg susreta, prvi put je upriličena poseta savremenoj laboratoriji TCK, gde se ispituju svi materijali koji su bitni za proizvodnju: od mineralnih sirovina, aditiva i goriva, preko poluproizvoda, do cementa kao našeg finalnog proizvoda.

Uspešnom radu TITAN Cementare Kosjerić doprinosi odlično organizovan lanac nabavke, u kome naročitu pažnju poklanjamо dobavlјачima. Taj odnos usklađujemo, prvenstveno, sa zahtevima bezbednosti na radu i zaštite životne sredine, poštovanjem ljudskih prava i primenom opšte zakonske regulative. Postupci odabiranja, kontrole i evaluacije dobavljača uređeni su Kodeksom ponašanja za nabavku TITAN Grupe, u kome se kategorije kvaliteta, pouzdanosti, prilagodljivosti i lokacije poslovanja postavljaju kao ključni kriterijumi procene, oslonjeni na prepoznatljivu spremnost naše kompanije da partnerski pristupi svakoj saradnji i maksimalnim zalaganjem odgovori na očekivanja klijenata.

TITAN Cementara Kosjerić dosledno promoviše praksu društvene odgovornosti kroz svoju sferu uticaja, što u domenu upravljanja lancem nabavke podstiče dobavljače da prihvate Titanov Kodeks ponašanja pri nabavkama i Titanove prakse poslovanja, i da, po tom modelu, razviju ili unaprede svoje poslovne performanse. Sa tim zadatkom, naša kompanija je distribuirala 32 primerka Kodeksa ponašanja pri nabavkama, uz svaki ugovor koji je zaključila sa novim dobavljačima u 2017. godini.

Lanac vrednosti nabavke TCK, sa dobavljačima po značajnim grupama proizvoda i usluga, kao i kriterijumima po kojima se uobičajeno vrednuju u okviru zajedničke saradnje

Radna i ljudska prava

Uticaj na zaštitu životne sredine

Uticaj na društvo

Ukupan broj indirektno zaposlenih

Saglasno načelima održivog razvoja, uticaj na dobavljače sprovodimo na direktni način: pretkvalifikacijom dobavljača i ugovorima sa njima, i indirektno: kroz promociju odgovorne nabavke. U toj komunikaciji, procedurom pretkvalifikacije, prilikom potpisivanja ugovora i pre početka posla za koji su izabrani, od svih dobavljača zahtevamo da njihov odnos prema svojim zaposlenima i podizvođačima bude prilagođen opštim zakonskim obavezama u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, uz prihvatanje pravila koje je naša kompanija definisala. Pritom treba poštovati sve relevantne propise u sferi zaštite životne sredine, kao i interne zahteve TCK koji prevazilaze zakonske odredbe. U skladu sa zadatim normativima, dobavljači izvršavaju poslove, sa obavezom da se u svojim praksama rukovode principima etičnog poslovanja, negujući fer konkurenčiju i poslovne odnose bez korupcije i podmićivanja.

Saradnja u svetu bezbednosne kulture

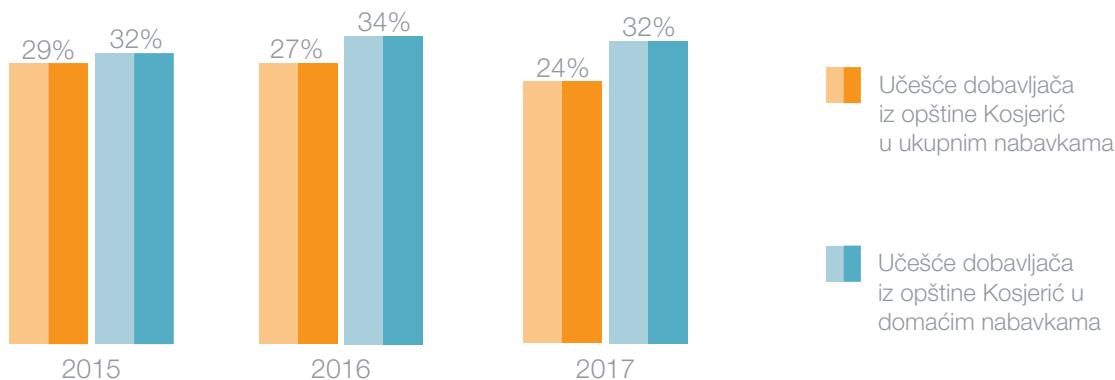
U oktobru 2017. godine, organizovali smo prezentaciju sa interaktivnom radionicom, za lokalne izvođače radova i prevoznike. Zajedno sa njima analizirali smo bezbednosne incidente u fabrikama TITAN Grupe, i održali obuku o opasnostima strujnih vodova. Ovaj trening, kao primer negovanja uspešne poslovne saradnje i deljenja dobrih praksi, doprinosi promovisanju odgovorne nabavke u lancu nabavke i, uporedo, unapređuje kulturu bezbednosti i zdravlja, u kompaniji i zajednici.

Pre započete saradnje, naša kompanija vrši pretkvalifikaciju potencijalnih dobavljača, prvenstveno ugovarača, u skladu sa internim procedurama, primenjujući standarde ISO 9001, ISO 14001 i OHSAS 18001. Za vrednovanje dobavljača koristimo sledeće kriterijume:

- **uticaj na životnu sredinu** (uvažavanje zakonskih normi i standardima postavljenih merila iz ove oblasti)
- **poštovanje radnih i ljudskih prava** (zaštita i bezbednost na radu, minimalna zarada, ugovorni odnos sa zaposlenima, osiguranje imovine i zaposlenih, procena rizika radnih mesta, vođenje evidencije o povredama)
- **uticaj na društvo** (etično poslovanje, fer konkurenca, privredni prestupi, posedovanje i uvažavanje Kodeksa ponašanja)

Tokom 2017. godine, svih 7 novih potencijalnih izvođača radova pretkvalifikovano je po kriterijumima poštovanja radnih i ljudskih prava, i uticaja na društvo, a kasnije, u postupku izvođenja radova, njih 5 je obuhvaćeno i kriterijumom uticaja na životnu sredinu.

Učešće lokalnih dobavljača u troškovima nabavke u TITAN Cementari Kosjerić

Ocenjivanje dobavljača, kao kontinuirani proces, u Cementari sprovodimo i tokom saradnje, postavljajući višestruke zahteve. U obzir uzimamo revizije izvođača radova, vrednovanje prema kriterijumima bezbednosti i zdravlja na radu nakon završenih aktivnosti, i praćenje kvaliteta proizvoda/usluga. Na kraju godine, vršimo evaluaciju dobavljača sa kojima je kompanija sarađivala u prethodnom dvanaestomesecnom periodu. Dodatno, vredujemo kvalitet proizvoda ili usluge, kvalitet saradnje i primenu odgovornog poslovanja u praksi. U 2017. godini, svih 52% evaluiranih dobavljača u TCK je ispunilo navedene uslove. Od ukupnog broja ocenjenih dobavljača na godišnjem nivou, njih 75% je ocenjeno sa aspekta bezbednosti i zdravlja na radu. Pored izvođača radova, 25 novih dobavljača, sa kojima smo ostvarili saradnju u 2017. godini, ocenjeno je po kriterijumu poštovanja radnih i ljudskih prava i uticaja na društvo, uključujući 3 dobavljača, ocenjena prema merilima uticaja na životnu sredinu.

U skladu sa procedurom nabavke, u tenderskom postupku prikupljanja ponuda, nastojimo da na tender, pored ostalih zainteresovanih učesnika, pozovemo i sve lokalne dobavljače koji mogu da ponude zahtevani proizvod ili uslužu. Takođe, u izboru najprihvatljivije ponude, **prednost dajemo lokalnim dobavljačima**, u slučaju da su njihove ponude približne ceni dobavljača koji nije sa teritorije opštine Kosjerić.

**Vrednost nabavki od dobavljača sa teritorije opštine Kosjerić, u 2017. godini
iznosila je značajnih 6.200.000 evra.**

TITAN U KOSJERIĆU

Petnaest godina od kako je Cementara u Kosjeriću postala deo TITAN Grupe

Navršilo se 15 godina od kako je Cementara u Kosjeriću postala deo TITAN Grupe. Do jubilarne, 2017. godine ostvarili smo vidljive uspehe u kompaniji i zajednici u kojoj radimo. Naša delotvornost ogleda se u efikasnijem poslovanju, razvoju aktivne politike društvene odgovornosti, unapređenju zdravstvene i bezbednosne kulture, i značajnom učinku na polju zaštite životne sredine, podrazumevajući dobijanje IPPC dozvole, kontinualna merenja, i primenu ISO 14001 i OHSAS 18001 standarda.

Zalaganjem za očuvanje prirodnih resursa, nadmašili smo postavljene ciljeve u nivoima emisija prašine i potrošnje vode, a stremljenje ka visokim dometima energetske efikasnosti shvatamo kao stalni izazov. Sistemskim usavršavanjem oblikujemo prioritetu oblast – bezbednost i zdravlje, postigavši najbolji uspeh 2015. godine, kada smo zaokružili trogodišnji period bez ijedne povrede na radu. Stvaranje povoljnog poslovnog i životnog ambijenta, po meri naših zaposlenih i sugrađana, jeste trajna orientacija kojom je TITAN Cementara Kosjerić obeležila sumirane rezultate u proteklom razdoblju privatizacije, što je potkrepljeno i znatnim novčanim ulaganjima.

15 godina TITAN posluje u Srbiji

Više od 60 miliona € uloženo u unapređenje poslovanja

Preko 17 miliona € investirano u lokalnu zajednicu

Zasađeno je 1.635 sadnica drveća

Za 90% smanjena je upotreba sveže industrijske vode

Skoro 130.000 evra uloženo je u razvojne programe lokalne zajednice tokom 2017. godine

Prvim integrisanim Izveštajem obeleženo 40 godina održivih veza sa zajednicom

Dajući jednak značaj poslovnom uspehu i interesima društva, TITAN Cementara Kosjerić je u julu 2017. godine predstavila svoj sedmi godišnji Izveštaj o održivom razvoju za 2016. godinu. Ovo je prvi integrisani Izveštaj, koji je kompanija pripremila prateći okvir Međunarodnog saveta za integrisano izveštavanje (International Integrated Reporting Council – IIRC), sa ambicijom da na potpuniji i transparentniji način javnosti predstavi finansijske, društvene i rezultate u oblasti zaštite životne sredine, i tako učvrsti dobru saradnju sa okruženjem. Izveštaj su verifikovali nezavisni revizori iz kompanije EY Serbia, u skladu sa smernicama Globalne inicijative za izveštavanje – GRI.

Stručna praksa u TCK – doprinos obrazovnom kapitalu savremenog sveta

Nadgradnjom fakultetskih znanja u organizacionim jedinicama TITAN Cementare Kosjerić realizovan je tradicionalni tromesečni ciklus programa „Znanje za izazove – gradimo kulturu neprekidnog učenja”, koji je od jula do septembra 2017. godine obuhvatio 10 diplomaca i studenata završnih godina iz lokalne zajednice. U svakoj fazi stručne prakse kandidati se susreću sa realnim poslovnim situacijama i savlađuju korisna profesionalna umeća kroz rešavanje kompleksnih radnih zadataka. Usvojena znanja polaznici su predstavili u završnim prezentacijama i potvrdili opravdanost Cementarinog projekta, koji daje lokalni doprinos realizaciji Evropskog pakta za mlade, pokrenutog u okviru Evropske mreže za društveno odgovorno poslovanje (CSR Europe), čiji potpisnik je i TITAN Grupa.

„Za moj Kosjerić“ – harmonizujemo poslovne i društvene ciljeve u zajednici

TITAN Cementara Kosjerić je uručila nagrade autorima najboljih projekata na konkursu „Za moj Kosjerić“, koji dugogodišnjim sabiranjem kreativnih i prosperitetnih inicijativa oblikuje kvalitetniji život u našem okruženju. U 2017. godini dostavljena je 31 prijava, od kojih je 15 projekata dobilo priliku da realizuje svoje ideje. Ukupan iznos dodeljenih sredstava veći je od 27.000 evra. Konkurs „Za moj Kosjerić“ predstavlja važan deo naše politike društvene odgovornosti, koju sprovodimo kroz saradnju sa svim lokalnim ustanovama i institucijama, podržavajući angažovanje sugrađana, umrežavanje organizacija, i produktivno korišćenje lokalnih resursa. Implementacija projekata, uskladištenih sa našim korporativnim vrednostima i strategijom napredovanja opštine Kosjerić, direktno utiče na održivi razvoj ključnih oblasti u lokalnoj zajednici.

BRIGA O ŽIVOTNOJ SREDINI

TITAN Cementara Kosjerić, kao deo TITAN Grupe, još od 2005. godine prepoznala je upravljanje zaštitom životne sredine kao materijalnu temu, i uvela merljive kvalitativne i kvantitativne ciljeve za praćenje napretka performansi tog domena, a u skladu sa WBCSD/CSI inicijativom „Agenda za delovanje“ ("Agenda for Action"). Tokom poslednjih 15 godina, fabrika je uložila više od 16.000.000 evra za primenu najbolje dostupnih tehnika (BAT) i postizanje visokog nivoa učinka u oblasti zaštite životne sredine (ugradnjom novih filtera, izgradnjom zatvorenih skladišta materijala, postavljanjem uređaja za kontinualna merenja emisija, izgradnjom postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i postrojenja za recirkulaciju vode, povećanjem energetske efikasnosti, itd.).

Sistemom upravljanja zaštitom životne sredine, koji se odnosi na ukupne aktivnosti, proizvode i usluge TCK, uspostavlja se, promoviše i preispituje neprekidno poboljšanje učinka u toj oblasti. Oslanjajući se na Politiku zaštite životne sredine, usvojenu u kompaniji 2009. godine, mi kontinuirano zastupamo principe održivog razvoja: kroz podršku istraživačkim programima i tehnološkim unapređenjima, kao i jačanjem svesti naših zaposlenih i svih učesnika u saradničkom i društvenom prostoru kompanije. Adekvatno rukovođenje ovim kapacitetima regulisano je zakonskim normativima, uvedenim međunarodnim standardom ISO 14001 i razrađenim internim razvijenim procedurama, kao što su: Procedura za upravljanje performansama u oblasti životne sredine, Procedura za upravljanje vodom, Menadžment sistem za emisije CO₂ i energiju, a koje su u skladu sa odgovarajućim WBCSD/CSI Smernicama i protokolima.³

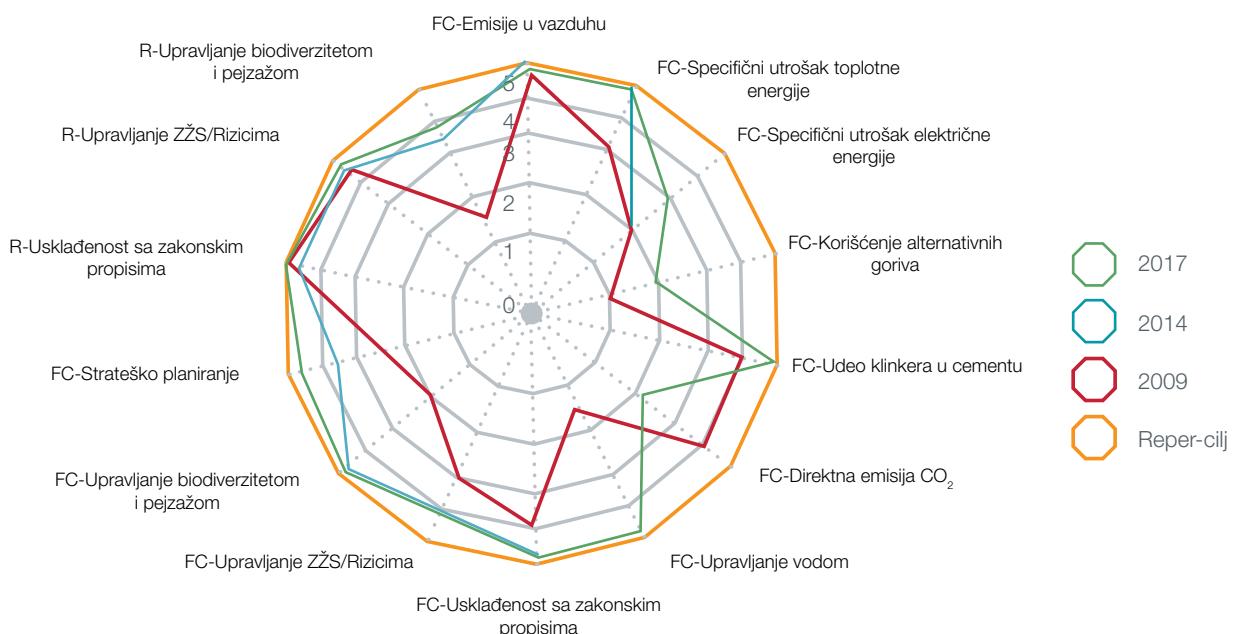
³"The Cement CO₂ and Energy Protocol – CO₂ and Energy Accounting and Reporting Standard for the Cement Industry", v.3 (2011); Guidelines for Emissions Monitoring and Reporting in the Cement Industry, v.2.0 (2012); Protocol for Water Reporting (2014); Guidance on Good Practices for Water Accounting (2016); Guidelines for Co-processing Fuels and Raw Materials in Cement Manufacturing v.2.0 (2014)

Revizije sistema upravljanja zaštitom životne sredine

Određivanje stepena uspostavljenosti sistema upravljanja zaštitom životne sredine bio je predmet Interne revizije sistema, koju su sproveli menadžeri TITAN Grupe, u skladu sa interno razvijenim smernicama za sve fabrike Grupe. Nivo uspešnosti za 2017. godinu iznosi 92,3% i predstavlja uočljiv pomak u odnosu na prethodni nivo uspešnosti od 87,5%, u 2014. godini (rezultat prethodne Interne revizije sistema).

U 2017. godini, uspešno je sprovedena, bez neusaglašenosti, i Eksterna revizija sistema, prema standardu ISO 14001.

Rezultati Interne revizije sistema zaštite životne sredine

Energija i klimatske promene

Uticaj cementne industrije na klimatske promene prvenstveno zavisi od emisije ugljen-dioksida, nastalog upotrebom fosilnih goriva i sirovinskih materijala, neophodnih za proizvodnju cementa.

Pristup izazovima koji doprinose smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte, u TITAN Cementari Kosjerić zasnovan je na principu predostrožnosti, pomoću kojeg predviđamo i smanjujemo potencijalne rizike – kroz uvođenje i upotrebu biomase, alternativnih goriva i alternativnih sirovina u našem proizvodnom ciklusu. U tom cilju, sprovodi se i redovan monitoring emisija ugljen-dioksida i utrošene energije, u skladu sa WBCSD/CSI Smernicama.⁴

Energija

Termalna energija u TITAN Cementari Kosjerić, generisana direktnim sagorevanjem fosilnih goriva i biomase, najvećim delom se koristi u procesu proizvodnje klinkera, dok manji deo služi za proizvodnju tehnološke pare, za rad opreme i mašina koje imaju SUS motore, kao i za grejanje radnog prostora. Vrste goriva koje u Cementari koristimo za proizvodnju termalne energije su: petrol koks, lignit, mazut, dizel i drvni pelet. Električna energija se koristi za pokretanje elektropreme, u svim fazama proizvodnje cementa.

Opšte posmatrano, tokom 2017. godine potrošnja energije u TITAN Cementari Kosjerić bila je, srazmerno proizvodnji cementa, adekvatna pokazateljima potrošnje energije u cementarama Grupe (http://www.titan-cement.com/integrated_report_2017_EN.pdf), a taj odnos važi i za dostignute vrednosti specifične potrošnje energije, po jedinici proizvoda. Detaljniji prikaz podataka o utrošku termalne i električne energije u TCK podleže specifičnim ograničenjima poverljivosti, u skladu sa politikom kompanije.

⁴ WBCSD/CSI Smernice za CO₂ i energiju (CO₂ and Energy Protocol: CO₂ and Energy Accounting and Reporting Standard for the Cement Industry, ver. 3.0, 2011)

U 2017. godini, utrošak termalne energije iz obnovljivih izvora (sagorevanje drvnog peleta za potrebe zagrevanja radnog prostora) iznosio je 5,7 TJ, što čini povećanje od 4,0%, u odnosu na 2016. godinu. Istovremeno, rekonstrukcijom sistema za grejanje, izvedenom 2014. godine, kojom je omogućena potpuna zamena mazuta drvnim peletom, za potrebe grejanja, postignuta je ušteda od 6,62 TJ energije, u odnosu na 2014. godinu.

U poređenju sa 2016. godinom, potrošnja termalne i električne energije u 2017. godini bila je nešto veća (termalna energija za 26,3%, a električna energija za 19,9%), što proističe iz povećanja proizvodnje klinkera za 26,8% i cementa za 18,3%. Planskom racionalizacijom potrošnje energije i primenom mera povećanja energetske efikasnosti (postojeći sistem osvetljenja sa živim sijalicama menja se LED svetiljkama; planiranjem rada peći u režimu najveće efikasnosti, uz minimalan broj planskih zastoja), postigli smo smanjenje ukupne specifične potrošnje energije⁵ za 1,1%, u odnosu na 2016. godinu.

Emisija CO₂

S obzirom da emisija ugljen-dioksida u cementnoj industriji, najvećim delom, nastaje iz procesa transformacije sirovinskih materijala – tokom proizvodnje klinkera, kao i sagorevanjem goriva u peći, osnovne mere koje preduzimamo u cilju redukovanja naših emisija obuhvataju povećanje energetske efikasnosti procesa, smanjenje udela klinkera u cementu i korišćenje alternativnih goriva, odnosno biomase.

Ukupna direktna emisija ugljen-dioksida u 2017. godini iznosila je 0,35 miliona tona, što je za oko 27,1% više nego u 2016. godini, zbog povećanog obima proizvodnje. U istom periodu, ukupna emisija biogenog CO₂, poreklom od sagorevanja drvnog peleta, iznosila je 629 tona. Specifična direktna emisija ugljen-dioksida, po toni proizvoda⁶, bila je 633,8 kg CO₂/t_{proizvoda}, što je za 3,0% više nego u 2016. godini. Upotreboom drvnog peleta, kojim je zamenjen mazut kao emergent za grejanje radnih prostorija, Cementara je u 2017. godini smanjila emisije CO₂ za 955 tona.

Mada u Srbiji još uvek ne postoji obaveza obračuna i izveštavanja o emisijama CO₂, TITAN Cementara Kosjerić kontinuirano obračunava svoje emisije i redovno izveštava o njima.

⁵ ukupna specifična potrošnja energije izražena u GJ/t_{klinker}

⁶ Proizvod je cementitious products prema WBCSD/CSI definicijama

Emisije u vazduh

Kao društveno odgovorna kompanija, TITAN Cementara Kosjerić značajne emisije zagađujućih materija prati, shodno zahtevima zakonske regulative i WBCSD/CSI Smernicama⁷. U tom smislu, sprovodi se redovan monitoring emisija u vazduhu, i u skladu sa rezultatima i postavljenim ciljevima primenjuju se mere za smanjenje emisija.

Automatski merači za merenje emisija u našoj fabrići ugrađeni su na svim glavnim emitirima emisija u vazduhu, čime osiguravamo dostupnost pokazatelja emisija u vazduhu u realnom vremenu. Izmerene petnaestodnevne prosečne vrednosti emisija na emitiru rotacione peći objavljujemo i na kompanijskom veb-sajtu: www.titan.rs, a dostupnost tih informacija predstavlja jedan od vidova komunikacije sa našim stejkholderima. Merenja emisija na ostalim emitirima periodično obavljaju ovlašćene institucije.

Kako se rad rotacione peći za proizvodnju klinkera zasniva na sagorevanju fosilnih goriva, značajne zagađujuće materije koje se emituju u vazduhu su: azotovi oksidi (NO_x), sumporovi oksidi (SO_2) i praškaste materije. U 2017. godini, ukupna emisija praškastih materija iznosila je 2,13 tona, azotovih oksida 599,59 tona i 0,93 tone sumporovih oksida. Povećanje emisija azotovih oksida u odnosu na 2016. godinu, nastalo je kao posledica promene u hemijskom sastavu sirovinskog brašna.

Grafikoni prikazuju dostignute vrednosti emisija u vazduhu, u poređenju sa graničnim vrednostima, propisanim Uredbom o graničnim vrednostima emisija zagađujućih materija u vazduhu iz stacionarnih izvora zagađivanja, osim postrojenja za sagorevanje, kao i IPPC dozvolom, koju je TITAN Cementara Kosjerić dobila u junu 2011. godine. Osim opštih regulatornih, interni smo postavili zahtevnije ciljeve i obavezali se da ih dostignemo do 2020. godine (tabela: Postignuti rezultati u oblasti ZŽS, strana 37). O svojim emisijama TCK redovno izveštava nadležno Ministarstvo i Agenciju za zaštitu životne sredine.

⁷ WBCSD/CSI Smernice za monitoring emisija i izveštavanje (Guidelines for Emissions Monitoring and Reporting in the Cement Industry, ver. 2.0, 2012)

Kvalitet ambijentalnog vazduha u Kosjeriću

Realizovana ulaganja u projekte zaštite životne sredine, kao i uspostavljanje i primena sistema upravljanja i mera zaštite životne sredine, garancija su ekološki bezbednog rada naših postrojenja. Nivoi emisija neželjenih materija iz naših postrojenja su daleko ispod zakonom dozvoljenih limita i takvi niski nivoi emisija omogućuju da uticaj našeg rada na kvalitet vazduha u Kosjeriću bude zanemariv. Najbolji pokazatelj niskog uticaja rada naših postrojenja na kvalitet vazduha u Kosjeriću su merenja parametara kvaliteta vazduha koje sprovodi Agencija za zaštitu životne sredine. Posle tri godine od prestanka rada stacionarne merne stanice za praćenje kvaliteta vazduha u Kosjeriću, Agencija je 26. decembra 2017. godine postavila i aktivirala mobilnu automatsku stanicu (AMSKV), koja je radila do kraja aprila, od kada je ponovo u funkciji stacionarna merna stanica, takođe pod kontrolom Agencije za zaštitu životne sredine.

Podaci sa ovih stanica govore da je za ocenu kvaliteta vazduha u Kosjeriću presudna koncentracija suspendovanih čestica PM10⁸, jer je ovaj parametar povremeno iznad propisanih graničnih vrednosti. Takođe, uviđa se da su se tokom 2018. godine prekoračenja graničnih vrednosti koncentracija PM10 najčešće javljala tokom zimskih meseci – u periodu grejne sezone, dok su tokom toplijeg perioda koncentracije PM10 znatno niže i prekoračenja graničnih vrednosti koncentracija ne postoje. Periodi povećanog zagađenja vazduha u Kosjeriću se poklapaju sa periodima kada fabrika, uglavnom, ne radi zbog godišnjeg remonta i sezonskog pada tražnje, dok su u periodima kada fabrika radi punim kapacitetom koncentracije PM10 u vazduhu niske i daleko ispod graničnih vrednosti. Ovakvi trendovi – porast zagađenja kada naša postrojenja stoje i dobar kvalitet vazduha u periodima kada najviše radimo – najbolja su potvrda efikasnosti rada naših postrojenja i sistema upravljanja merama zaštite životne sredine.

Na sledećem grafikonu prikazan je kvalitet ambijentalnog vazduha u Kosjeriću na osnovu koncentracije PM10, prema klasama kvaliteta vazduha i po mesecima, kao i broj radnih dana naše peći tokom 2018. godine. Jasno se uočava da se klase 'zagađen' i 'jako zagađen' vazduh javlju samo u toku grejne sezone, a da se kvalitet vazduha poboljšava kako se smanjuje potreba za grejanjem. U maju, tokom svega 5 dana vazduh nije bio u klasi 'odličan', a u julu i julu je vazduh bio klase 'odličan' tokom svih dana u mesecu. Očigledno je da rad TCK nema bitnog uticaja na kvalitet vazduha u Kosjeriću – meseci u kojima je bio najveći broj dana zagađenog i jako zagađenog vazduha u Kosjeriću su istovremeno meseci sa najmanjim brojem dana rada naše peći, dok u intervalima kada nema grejanja, kvalitet vazduha u Kosjeriću je uglavnom, u klasi 'odličan', bez obzira što su naša postrojenja radila punim kapacitetom.

Kvalitet ambijentalnog vazduha u Kosjeriću 2018. godine

(na osnovu dnevnih proseka koncentracija PM10)

Napomena: klase vazduha su odredene na osnovu podataka Agencije za zaštitu životne sredine i smernica za kategorizaciju (prema SAQI), prema kojima na osnovu dnevnih proseka PM10, su klase 'odličan', 'dobar' i 'prihvatljiv' u okviru prve kategorije kvaliteta vazduha – čist ili neznatno zagađen vazduh, odnosno za ove klase kvaliteta vazduha nije prekoračena granična vrednost koncentracije PM10 od $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$, dok je za klase kvaliteta vazduha 'zagađen' i 'jako zagađen' prekoračena granična vrednost.

*Za 1 dan u maju i 2 dana u junu nedostaju podaci od Agencije za zaštitu životne sredine.

⁸ PM10 predstavlja frakciju suspendovanih čestica u vazduhu prečnika do $10 \mu\text{m}$ (obično se radi o smeši dima, čadi, prašine i drugih čestica) koja se može javiti prilikom različitih prirodnih pojava kao i aktivnosti u urbanoj sredini izazvanih ljudskim faktorom (individualna ložišta, toplane, industrija, požari).

Slični trendovi su zabeleženi i tokom ranijih godina kada je merna stanica radila, što se potvrđuje rezultatima merenja kvaliteta ambijentalnog vazduha u Kosjeriću od 2011. do 2014. godine (izvor: <http://www.sepa.gov.rs>). Sva ova merenja pokazuju da se najveći broj dana u klasi 'zagađen' i 'jako zagađen' vazduh javlja u periodima januar – april i oktobar – decembar, odnosno za vreme grejne sezone a ujedno se uočava i da kvalitet ambijentalnog vazduha u Kosjeriću ne zavisi od toga da li fabrika radi ili ne (detaljnije u dodatku TCK Novosti 41).

Činjenicu da naš rad ima minimalan uticaj na kvalitet vazduha u Kosjeriću smatramo izuzetnim dostignućem, na koje smo neizmerno ponosni. Ipak, kao što se vidi iz podataka Agencije za zaštitu životne sredine, to nije dovoljno. Da bi stanovnici Kosjerića uživali u čistom vazduhu tokom cele godine potrebni su dodatni napor, koji ne zavise od TITAN Cementare Kosjerić. Mi smo svoj deo posla uradili, ali kao odgovorna kompanija koja je aktivan član lokalne zajednice, spremni smo da podržimo svaku plansku i razumnu aktivnost koja bi dovela do poboljšanja kvaliteta vazduha u Kosjeriću i omogućila da svi mi udišemo čist vazduh i tokom zimskih meseci, kao što je to slučaj tokom leta.

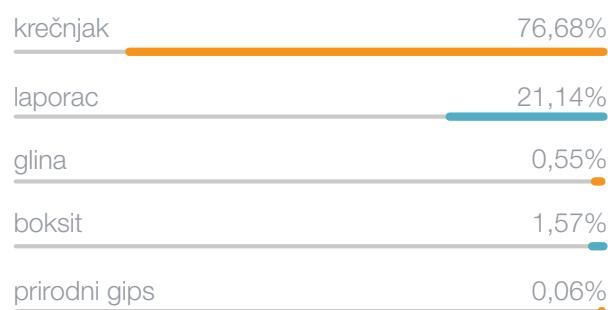
Očuvanje resursa

Poslovni rast naše kompanije osnažen je strateškim opredeljenjem za očuvanje prirodnih resursa. Na tom planu, TITAN Cementara Kosjerić vidi svoje šanse u smanjenju upotrebe prirodnih sirovina, na račun povećanja alternativnih sirovinskih materijala. Time dajemo svoj doprinos ograničenju eksploatacije neobnovljivih izvora, i istovremeno redukovaju deponovanog otpada u drugim industrijskim granama.

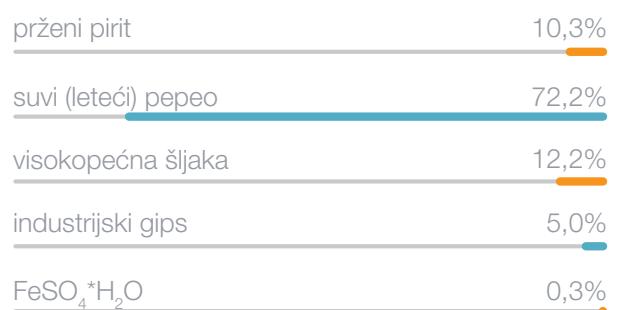
Prirodni i alternativni sirovinski materijali

Za proizvodnju cementa u 2017. godini, TITAN Cementara Kosjerić je potrošila 770.933,61⁹ tonu sirovinskih materijala, od toga: 694.267,12¹⁰ tona prirodnih i 76.666,49¹¹ tona sekundarnih alternativnih sirovinskih materijala. Zastupljenost sekundarnih sirovinskih materijala u ukupnoj potrošnji sirovinskih materijala iznosila je 9,94%, što je za 0,35% manje nego u 2016. godini, usled nedostatka odgovarajućih industrijskih otpada na tržištu Republike Srbije.

Potrošnja prirodnih sirovinskih materijala (%)

Potrošnja sekundarnih sirovina (%)

Voda

Korišćenje vodnih resursa u našoj kompaniji smatramo materijalnom temom, jednako značajnom iz aspekata poslovanja i stejkholdera. Nakon ulaganja u postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda, a zatim i u sistem za recirkulaciju vode, ostvarili smo značajno smanjenje specifične potrošnje vode u našem postrojenju.

Vodu koristimo za industrijske potrebe, sanitарне potrebe i kao vodu za piće. Za industrijske potrebe koristimo vodu iz reke Skraperž i sakupljenu atmosfersku i drenažnu vodu, dok kao pijaču i sanitarnu vodu koristimo vodu iz gradskog vodovoda. U postrojenju TCK ne stvaraju se otpadne procesno-tehnološke vode, jer industrijsku vodu u proizvodnji koristimo isključivo kao rashladni medij (hlađenje materijala, gasova, opreme) i kao vodu za pranje saobraćajnica.

U 2017. godini, za potrebe nesmetanog odvijanja našeg proizvodnog procesa, upotrebljeno je ukupno 82.339,9 m³ vode, iz sledećih izvora: 388,8 m³ vode zahvaćeno je iz reke Skraperž, 52.152,1 m³ čini sakupljena kišna i drenažna voda, dok količina vode iz gradskog sistema za vodosнabdevanje iznosi 29.799 m³.

⁹ na suvoj osnovi

¹⁰ na suvoj osnovi

¹¹ na suvoj osnovi

Posredstvom sistema za recirkulaciju industrijske vode, ponovo smo iskoristili 581.939 m³ prečišćene otpadne vode, što znači da je ukupno učešće ponovo iskorišćene vode, u odnosu na sve naše potrebe za vodom, iznosi 87,6%. Visoki kriterijumi implementacije sistema za zaštitu voda koje smo postavili u kompaniji, podrazumevaju da se sve naše otpadne, drenažne i atmosferske vode prečišćavaju do zahtevanog nivoa kvaliteta i tek nakon tog postupka ispuštaju u reku Skraperž. Kvalitet prečišćenih otpadnih voda, kao i voda reke Skraperž, podležu redovnom praćenju, a izveštaji i analize pokazuju da se držimo propisanih uslova za ispuštanje otpadnih voda u vodotok. Nakon tretmana prečišćavanja, u protekloj godini u reku Skraperž iz Cementare je ispušteno 29.799 m³ vode. Dodatno, u Skraperž je ispušteno i 115.523 m³ prečišćene sakupljene kišne i drenažne vode. Na osnovu procena koje su nam dostupne, navedene količine vode koje zahvatamo i ispuštamo u Skraperž ne ugrožavaju potencijal tog vodotoka.

Upravljanje otpadom

U našoj fabrici nikakav otpad ne nastaje u tehnološkom prosecu proizvodnje klinkera i cementa, nego isključivo u postupku održavanja postrojenja, a sva količina takvog otpada predaje se ovlašćenim sakupljačima i operaterima na dalji tretman.

Generisana količina otpada u TITAN Cementari Kosjerić je u 2017. godini iznosila 179,5 tona. Neopasni otpad (metalni otpad, papirni otpad, otpadna folija, komunalni otpad i dr.) zastupljen je u količini od 172 tone, od čega je 142,6 tona predato ovlašćenim operaterima na reciklažu, dok je 29,4 tone prosleđeno ovlašćenom operateru na odlaganje. Sav generisani opasni otpad (otpadna ulja i masti, akumulatori, sijalice i dr.), u količini od 7,5 tona, predat je ovlašćenim operaterima na dalji tretman. Transport otpada isključivo su vršila preduzeća koja imaju dozvole za otpremanje odgovarajućih vrsta otpada.

Ambalažni otpad

U 2017. godini, TCK je za pakovanje svojih proizvoda upotrebila ukupno 2.909,1 tona ambalažnog materijala, sledećih vrsta:

- papirna ambalaža – 635,9 tona
- plastična ambalaža – 72,8 tona
- drvena ambalaža – 2.200,4 tona

U celokupnoj količini upotrebljene ambalaže za pakovanje cementa, najveći deo – 97,5% proizведен je od obnovljivih materijala (papir, drvo), dok je preostalih 2,5% ambalaže dobijeno iz neobnovljivih izvora.

Na tržište Republike Srbije, TITAN Cementara Kosjerić je isporučila ukupno 1.635,5 tona ambalaže, i u saradnji sa ovlašćenim operaterom ispunila je svoje obaveze (predviđene nacionalnom strategijom Plana smanjenja ambalažnog otpada) za 2017. godinu, nastavljajući da se zalaže u cilju uspešnog sprovođenja i ostvarenja nacionalne strategije.

Očuvanje biodiverziteta

TITAN Cementara Kosjerić ne vrši svoje proizvodne operacije na lokacijama u zaštićenim područjima, niti na područjima od posebnog značaja za očuvanje i unapređenje prirode. Pošto proizvodni proces naše kompanije direktno zavisi od eksploatacije mineralnih sirovina, mi se sistemski posvećujemo odgovornom i efikasnom načinu upravljanja zemljištem, i zalažemo za održanje biološke ravnoteže. Stalnim naporima pospešujemo rehabilitaciju naših kopova i biodiverziteta, primenjujući u svojim aktivnostima standarde i dobre prakse, formulisane u WBCSD/CSI Smernicama za rehabilitaciju rudnika, kao i Smernicama za planove upravljanja biodiverzitetom.¹²

Biološku rekultivaciju sprovodimo radi stvaranja zaštitnog šumskog pojasa, sprečavanja erozije, osiguranja stabilnosti zemljišta, očuvanja tla i regulacije oticanja vode. Nastavljajući rad na realizaciji Planova rehabilitacije naših kopova Suvo vrelo i Godljevo, u 2017. godini smo na lokaciji rudnika laporca Godljevo zasadili 70 sadnica listopadnog drveća.

O dobrim rezultatima TITAN Cementare Kosjerić u oblasti zaštite životne sredine, govori i činjenica da tokom 2017. godine u kompaniji nije bilo akcidentnih prosipanja materijala, goriva, otpada, kao ni izlivanja ulja i hemikalija. Takođe, u tom periodu našoj organizaciji nije upućena nijedna kaznena mera, predviđena za nepoštovanje zakona i propisa u oblasti zaštite životne sredine.

¹² Guidelines for Quarry Rehabilitation (2011), Biodiversity Management Plan (BMP) Guidance (2014)

Postignuti rezultati u oblasti zaštite životne sredine

Performanse TITAN Cementare Kosjerić	2015	2016	2017	Cilj 2020.
Potrošnja prirodnih sirovinskih materijala (t)	514.503,04	580.622,13	730.251,34	
Potrošnja sekundarnih sirovina (t)	67.043,14	68.336,35	80.690,74	
Potrošnja prirodnih sirovinskih materijala (t_{SUVO})	488.816,12	556.530,02	694.267,12	
Potrošnja sekundarnih sirovina (t_{SUVO})	63.419,74	63.802,67	76.666,49	
Udeo sekundarnih sirovina u potrošnji materijala (prema WBCSD/CSI)	11,49% _{SUVO}	10,29% _{SUVO}	9,94% _{SUVO}	12% _{SUVO}
Zahvaćena voda – ukupno (m^3)	58.765,8	59.983,4	82.339,9	
• zahvaćena voda iz reke (m^3)	1.141,20	520,9	388,8	
• kišna i drenažna voda (m^3)	37.230,6	38.226,5	52.152,1	
• voda za piće (m^3)	20.394	21.236	29.799	
Ispuštena voda – ukupno (m^3)	99.649	161.670	145.322	
• korišćena voda (m^3)	20.394	21.236	29.799	
• kišna i drenažna voda (m^3)	79.255	140.434	115.523	
Potrošnja vode ($l/t_{cementa}$)	93,6	85,5	98,0	250
Ukupna direktna emisija CO_2 (miliona t)	0,24	0,28	0,35	
Specifična direktna emisija CO_2 ($kg CO_2/t_{proizvoda}$) ¹³	604,73	615,3	633,8	615,9
Indirektne emisije CO_2 - Područje 2 (miliona t) ¹⁴	0,033	0,037	0,045	
Ukupna emisija praškastih materija (t)	1,14	2,25	2,15	
Emisija praškastih materija (mg/Nm ³)	1,76	3,02	2,13	10
Specifična emisija praškastih materija ($g/t_{klinkera}$)	4,16	7,18	5,41	24,0
Ukupna emisija NO_x (t)	262,3	354,9	599,6	
Emisija NO_x (mg/Nm ³)	405,5	476,2	593,3	500
Specifična emisija NO_x ($g/t_{klinkera}$)	957,56	1.131,51	1.506,55	1.202,4
Ukupna emisija SO_2 (t)	0,47	1,16	0,93	
Emisija SO_2 mg/Nm ³	0,73	1,56	0,92	15
Specifična emisija SO_2 ($g/t_{klinkera}$)	1,72	3,71	2,34	36,1
Reciklirana (eksterno) količina otpada (t)	136,10	57,39	150,12	

Troškovi u oblasti životne sredine	2017
Upravljanje zaštitom životne sredine (000 €)	275,6
Pošumljavanje (000 €)	5,0
Remedijacija (000 €)	0
Obuke i razvoj svesti o životnoj sredini (000 €)	0
Troškovi primene tehnologija za unapređenje životne sredine (000 €)	75,7
Upravljanje otpadom (000 €)	11,2
Ukupno (000 €)	367,6

¹³ proizvod je cementitious products prema WBCSD

¹⁴ Indirektna emisija CO_2 (a u vezi potrošnje energije van organizacije) je predstavljena u skladu sa Uredbom o utvrđivanju graničnih vrednosti godišnje potrošnje energije na osnovu kojih se određuje koja privredna društva su obveznici sistema energetskog menadžmenta, godišnjih ciljeva uštede energije i obrasca prijave o ostvarenoj potrošnji energije („Službeni glasnik RS“ br.18/16) a odnosi se na emisiju CO_2 usled proizvodnje električne energije koja je utrošena od strane TCK

UNAPREĐENJE ODRŽIVOG POSLOVANJA

UPOTREBA ALTERNATIVNIH GORIVA

Povećanje energetske efikasnosti u procesu proizvodnje, kao dugoročna preokupacija cementne industrije, osim što ublažava štetno zagrevanje planete, dovodi do smanjenja troškova i ušteda u eksplotaciji neobnovljivih goriva. Imajući u vidu da su rezerve fosilnih goriva ograničene i da naša kompanija za sada dobija svu potrebnu energiju za rad peći isključivo od ove vrste energenata, korišćenje alternativnih goriva predstavlja jedini način za dugoročnu održivost poslovanja kompanije. Korišćenje alternativnih goriva bi pogodovalo našim ekonomskim potrebama, obezbedilo sigurniju raspoloživost energije i energenata, i doprinelo očuvanju prirodnih resursa koje treba sačuvati za buduće generacije.

Proizvodnja cementa je energetski intenzivan proces koji zahteva velike količine energije, odnosno goriva. Iz tog razloga, cementna industrija je razvila niz tehnoloških rešenja za upotrebu alternativnih goriva na bezbedan način, bez negativnog uticaja na okolinu i zdravlje ljudi, kao i na kvalitet proizvoda.¹⁵ Upotrebom alternativnih goriva, otpad se koristi kao resurs, sa nizom pozitivnih efekata:

- smanjuju se negativni uticaji na životnu sredinu – bezbednim zbrinjavanjem, smanjuje se količina otpada koji se trajno odlaže na deponije i time se produžava vek postojećih deponija komunalnog otpada; odlažu se i umanjuju troškovi proširenja i gradnje novih deponija komunalnog otpada
- smanjuje se emisija gasova sa efektom staklene baštne (prvenstveno CO₂)
- smanjuju se troškovi upravljanja otpadom
- smanjuje se potrošnja neobnovljivih fosilnih goriva i produžava vek trajanja postojećih rezervi
- smanjuju se troškovi proizvodnje cementne industrije i, posledično, postiže se očuvanje konkurentnosti na tržištu

41% iznosi prosečno
**učešće alternativnih
goriva** u fabrikama
cementna Evropske unije

Zbog navedenih pozitivnih efekata, u zemljama Evropske unije zastupljen je visok procenat učešća alternativnih goriva, dok je njihova upotreba u domaćim cementnim postrojenjima planirana i Strategijom upravljanja otpadom za period 2010–2019. godine („Službeni glasnik RS”, br. 29/2010 od 2. 5. 2010. godine).

Planirana godišnja potrošnja SRF u TCK je oko 25.000 t/god. Čvrsto gorivo iz otpada (eng. Solid Recovered Fuel – SRF) predstavlja mehanički usitnjene (pripremljene), čvrste sekundarne sirovine, neupotrebljive za reciklažu, ali pogodne za dobijanje energije, koje se svrstavaju u neopasan otpad. SRF se proizvodi u specijalnom postrojenju (u blizini deponija komunalnog otpada), gde se nakon izdvajanja reciklabilnih frakcija otpada (delova pogodnih za reciklažu) ostatak otpada usitni, osuši, stabilizuje i pakuje. SRF se sastoji od gorivih komponenata: papira, tkanina, lakih frakcija veštačkih materijala, drveta, kanapa, konca i slično, i mora minimalno zadovoljiti sve karakteristike propisane zakonskim aktima. Normativi nalažu da se za proces koinsineracije (suspajanje sa fosilnim gorivima) ne smeju koristiti: radioaktivni otpad, medicinski i infektivni otpad, električni i elektronski otpad, baterije i akumulatori, reaktivni otpad, otpad koji sadrži živu, otpad nepoznatog ili neodređenog sastava.

¹⁵ Guidelines for Co-processing Fuels and Raw Materials in Cement Manufacturing v.2.0 (2014)

Da je korišćenje alternativnih goriva u TCK počelo 2014. godine, količina deponovanog otpada u JKP „Duboko“ bila bi manja za oko 100.000 tona.

Priroda tehnološkog procesa i opreme koju koristimo za proizvodnju cementa omogućuju bezbedno korišćenje alternativnih goriva, i zahvaljujući adekvatnoj kontroli njihovog kvaliteta, kao i parametara procesa proizvodnje, ne javlja se dodatni rizici po životnu okolinu i zdravlje ljudi. Proces pečenja u cementnim pećima predstavlja siguran i bezbedan način za ponovno iskorišćenje energije i materijala iz otpada, i to iz više razloga:

- visoka temperatura kojoj je materijal izložen u rotacionoj peći – klinker se proizvodi zagrevanjem sirovina u peći na temperaturi od 1.450°C, višoj od temperature lave koja ističe iz vulkana, dok je temperatura plamena na kojoj se vrši sagorevanje 1.800 do 2.000°C
- vreme zadržavanja materijala na ovim visokim temperaturama je dovoljno dugo, tako da dolazi do razgradnje svih organskih jedinjenja
- gasovi iz peći se filtriraju u sistemu predgrejača u kontaktu sa osnovnim materijalom, pre nego što dođu do filtera gde se vrši konačno prečišćavanje gasova pre ispuštanja u atmosferu
- neorganske komponente goriva od otpada („pepeo“) raspadaju se i postaju sastavni deo klinkera kao minerali, a kako, uglavnom, sadrže ista hemijska jedinjenja kao i cement, ne dovode do promene sastava i svojstva cementa

Korišćenje alternativnih goriva merimo i izražavamo stepenom zamene – procentom koji pokazuje koji deo ukupne toplotne energije potiče od alternativnih izvora a koji deo preostaje fosilnim gorivima. Najveći procenti korišćenja alternativnih goriva se ostvaruju u najrazvijenijim i ekološki najnaprednjim zemljama.

Najviši procenti korišćenja alternativnih goriva u cementnoj industriji ostvaruju se u najrazvijenijim i ekološki najnaprednjim zemljama:

Nemačka:
65%

Švedska:
45%

Norveška:
60%

Švajcarska:
>50%

Poljska:
45%

Holandija:
85%

Naši planovi se odnose na korišćenje goriva proizvedenog od komunalnog i neopasnog industrijskog otpada (kao što je npr. ambalažni otpad) koji predstavlja čvrsto gorivo iz otpada (takozvani SRF). Proces obezbeđivanja potrebnih dozvola i saglasnosti smo započeli još pre nekoliko godina, od Studije procene uticaja na životnu sredinu, preko lokacijske dozvole za postrojenje za doziranje do građevinske dozvole koju je nedavno izdalo Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture. Sva ova dokumentacija i naši planovi podrazumevaju korišćenje goriva pripremljenog na lokacijama van fabrike, jer se ne planira selekcija i priprema otpada u Cementari, kao ni skladištenje u većem obimu – u fabriku bi se dovozile količine pripremljenog goriva koje odgovaraju dnevnoj potrošnji.

Izveštavanje o napretku – Globalni dogovor UN

10 principa Globalnog dogovora	Opis	Strana u Izveštaju
Ljudska prava		
Princip 1: Kompanije treba da podrže i poštuju zaštitu međunarodno zagarantovanih ljudskih prava.	Ukupan broj i procenat značajnih investicija i ugovora koji uključuju odredbe o ljudskim pravima	n/a
	Ukupan broj sati obuke o ljudskim pravima	12
	Mogućnost kršenja prava udruživanja i kolektivnog pregovaranja	71,23% zaposlenih su članovi Sindikata
	Procenat novih dobavljača koji su provereni po osnovu ljudskih prava	25-27
	Značajni stvarni ili potencijalni negativni uticaji na ljudska prava u lancu nabavke	25-27
	Primjenjeni programi uključivanja lokalne zajednice, procene uticaja i razvojni programi	28-29
	Potencijalni ili aktuelni negativni uticaji operacija na lokalne zajednice	7-8
	Procenat novih dobavljača koji su provereni na osnovu uticaja na društvo	25-27
	Značajni stvarni ili potencijalni uticaji na društvo u lancu nabavke	25-27
Princip 2: Kompanije ne smeju da budu saučesnici u kršenju ljudskih prava.	Ukupan broj i procenat značajnih investicija i ugovora koje uključuju odredbe o ljudskim pravima	n/a
	Ukupan broj sati obuke o ljudskim pravima	12
	Mogućnost kršenja prava udruživanja i kolektivnog pregovaranja	71,23% zaposlenih su članovi Sindikata
	Procenat novih dobavljača koji su provereni po osnovu ljudskih prava	25-27
	Značajni stvarni ili potencijalni negativni uticaji na ljudska prava u lancu nabavke	25-27
Standardi rada		
Princip 3: Kompanije treba da podrže pravo na slobodno udruživanje i pravo na kolektivne ugovore.	Procenat zaposlenih na koje se odnosi kolektivni ugovor	15
	Minimalni period obaveštavanja o značajnim promenama	Osam dana
	Mogućnost kršenja prava udruživanja i kolektivnog pregovaranja	71,23% zaposlenih su članovi Sindikata
Princip 4: Kompanije treba da eliminisu prinudni rad.	Nije materijalno	
Princip 5: Kompanije treba da zabrane dečiji rad.	Nije materijalno	

10 principa Globalnog dogovora	Opis	Strana u Izveštaju
Princip 6: Kompanije treba da zabrane diskriminaciju u vezi sa zapošljavanjem i zanimanjem.	Struktura zaposlenih	16-18
	Fluktuacija zaposlenih, po polu, starosti i mestu stanovanja	16-18
	Beneficije za zaposlene koje nisu obezbedene zaposlenima na određeno vreme ili zaposlenima sa nepunim ili delimičnim radnim vremenom	Sve beneficije, osim jubilarnih nagrada, obezbedene su bez obzira na trajanje ugovora
	Povratak na posao i stopa zadržavanja posle odsustva radi nege deteta	18
	Procenat zaposlenih, zastupljenih u zajedničkim odborima za bezbednost i zdravlje na radu	100%, str. 22
	Povrede na radu i odsustva	12, 21-22
	Zaposleni na radnim mestima sa povećanim rizikom	21
	Pitanja bezbednosti i zdravlja na radu obuhvaćena sporazumima sa sindikatima	22
	Prosečan broj trening sati po zaposlenom, po polu i kategoriji	18
	Edukacija menadžmenta i zaposlenih koja omogućuje zapošljivost i upravljanje karijerom	18-19
	Procenat zaposlenih koji dobijaju redovnu povratnu informaciju o učinku	95,89%
	Struktura upravljačkih tela i zaposlenih	16-18
	Procenat novih dobavljača procenjenih na osnovu radnih praksi	25-27
	Značajni uticaji na radne prakse kroz lanac nabavke	25-27
	Ukupan broj incidenata diskriminacije	n/a
Zaštita životne sredine		
Princip 7: Kompanije treba da preduzimaju mere predostrožnosti u vezi sa životnom sredinom.	Zaštita životne sredine	31-38
Princip 8: Kompanije treba da preduzimaju mere radi promocije odgovornosti za životnu sredinu.	Zaštita životne sredine	31-38
Princip 9: Kompanije treba da ohrabre razvoj i širenje tehnologija koje čuvaju životnu sredinu.	Zaštita životne sredine	31-38
Antikorupcija		
Princip 10: Kompanije treba da učestvuju u borbi protiv korupcije na svim nivoima, uključujući iznudživanje i podmićivanje.	Procenjeni rizik od korupcije Ukupna vrednost finansijskih i doprinosa u naturi političkim partijama, političarima i povezanim organizacijama	11

Naša nastojanja da pružimo dugoročan doprinos održivom razvoju lokalne zajednice, a zatim i društva u široj perspektivi, uokvirena su politikama TITAN Grupe u različitim domenima održivog poslovanja: Politika društveno odgovornog poslovanja, Politika bezbednosti i zdravlja na radu, Politika zaštite životne sredine, Politika ljudskih prava, Politika sprečavanja mita i korupcije, kao i Kodeks ponašanja TITAN Grupe.

BILANS USPEHA

Za godinu koja se završila na dan 31. decembra	2017 '000 RSD	2016 '000 RSD
POSLOVNI PRIHODI	4.812.834	4.128.590
Prihodi od prodaje robe	18.116	18.394
Prihodi od prodaje proizvoda i usluga	4.794.353	4.109.817
Drugi poslovni prihodi	365	379
POSLOVNI RASHODI	3.107.163	2.716.507
Nabavna vrednost prodate robe	16.306	16.354
Prihodi od aktiviranja učinaka i robe	4.299	5.308
Povećanje vrednosti zaliha nedovršenih i gotovih proizvoda i nedovršenih usluga	77.042	636
Troškovi materijala	442.887	416.815
Troškovi goriva i energije	934.716	655.013
Troškovi zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi	531.841	557.229
Troškovi proizvodnih usluga	843.510	660.439
Troškovi amortizacije	184.775	187.214
Troškovi dugoročnih rezervisanja	19.719	14.344
Nematerijalni troškovi	214.750	215.043
POSLOVNI DOBITAK	1.705.671	1.412.083
Finansijski prihodi	23.923	31.229
Finansijski rashodi	68.385	4.439
Prihodi od usklađivanja vrednosti ostale imovine koja se iskazuje kroz fer vrednosti kroz Bilans uspeha	21	-
Rashodi od usklađivanja vrednosti ostale imovine koja se iskazuje kroz fer vrednosti kroz Bilans uspeha	7.011	1.111
Ostali prihodi	10.606	10.054
Ostali rashodi	16.004	18.321
Neto gubitak poslovanja koje se obustavlja, efekti promena računovodstvene politike i ispravka grešaka iz ranijih godina	254	993
DOBITAK PRE OPOREZIVANJA	1.648.567	1.428.502
Poreski rashod perioda	253.939	221.423
Odloženi poreski prihodi perioda	4.846	4.612
NETO DOBITAK	1.399.474	1.211.691

Na sajtu Agencije za privredne registre: www.apr.gov.rs, u okviru Registra finansijskih izveštaja, nalazi se kompletan set obrazaca redovnih godišnjih finansijskih izveštaja za 2017. godinu, zajedno sa izveštajem nezavisnog revizora i ostalom dokumentacijom uz finansijske izveštaje, u skladu sa članovima 33. i 34. Zakona o računovodstvu.

BILANS STANJA

	2017 '000 RSD	2016 '000 RSD
STALNA IMOVINA	1.953.728	1.964.315
Nematerijalna imovina	9.401	1.969
Nekretnine, postrojenja i oprema	1.934.977	1.954.380
Dugoročni finansijski plasmani	7.966	7.966
Dugoročna potraživanja	1.384	-
ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA	12.005	7.159
OBRTNA IMOVINA	2.592.069	2.356.297
Zalihe	604.384	473.003
Potraživanja po osnovu prodaje	437.933	311.589
Druga potraživanja	9.716	10.011
Kratkoročni finansijski plasmani	14.921	13.167
Gotovinski ekvivalenti i gotovina	1.498.437	1.534.926
Porez na dodatu vrednost	24.265	7.977
Aktivna vremenska razgraničenja	2.413	5.624
UKUPNA AKTIVA	4.557.802	4.327.771
KAPITAL	4.071.158	3.883.375
Osnovni kapital	2.505.209	2.505.209
Rezerve	166.475	166.475
Neraspoređeni dobitak	1.399.474	1.211.691
DUGOROČNA REZERVISANJA I OBAVEZE	57.319	43.369
Dugoročna rezervisanja	57.319	43.369
KRATKOROČNE OBAVEZE	429.325	401.027
Primljeni avansi, depoziti i kaucije	18.441	23.395
Obaveze iz poslovanja	316.501	276.225
Ostale kratkoročne obaveze	27.776	28.816
Obaveze za ostale poreze, doprinose i druge dažbine	59.458	68.413
Passiva vremenska razgraničenja	7.149	4.178
UKUPNA PASIVA	4.557.802	4.327.771

IZVEŠTAJ O TOKOVIMA GOTOVINE

Za godinu koja se završila na dan 31. decembra	2017 '000 RSD	2016 '000 RSD
TOKOVI GOTOVINE IZ POSLOVNIH AKTIVNOSTI		
Prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti	4.668.023	4.096.198
Prodaja i primljeni avansi	4.667.352	4.086.636
Ostali prilivi iz redovnog poslovanja	671	9.562
Odlivi gotovine iz poslovnih aktivnosti	3.280.387	2.646.089
Isplate dobavljačima i dati avansi	2.437.611	1.879.674
Zarade, naknade zarada i ostali lični rashodi	532.499	556.245
Plaćene kamate	588	145
Porez na dobitak	266.034	155.847
Plaćanja po osnovu ostalih javnih prihoda	43.655	54.178
Neto priliv gotovine iz poslovnih aktivnosti (A)	1.387.636	1.450.109
TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI INVESTIRANJA		
Prilivi gotovine iz aktivnosti investiranja	13.271	23.932
Ostali finansijski plasmani (neto prilivi)	-	5.640
Primljene kamate iz aktivnosti investiranja	13.271	18.292
Odlivi gotovine iz aktivnosti investiranja	222.621	123.356
Kupovina nematerijalne imovine, nekretnina, postrojenja, opreme i bioloških sredstava	172.831	123.356
Ostali finansijski plasmani (neto odlivi)	49.790	-
Neto odliv gotovine iz aktivnosti investiranja (B)	(209.350)	(99.424)
TOKOVI GOTOVINE IZ AKTIVNOSTI FINANSIRANJA		
Prilivi gotovine iz aktivnosti finansiranja	-	-
Odlivi gotovine iz aktivnosti finansiranja	1.211.692	945.692
Isplaćene dividende	1.211.692	945.692
Neto odliv gotovine iz aktivnosti finansiranja (C)	(1.211.692)	(945.692)
Neto prilivi gotovine (A+B+C>0)		404.993
Neto odlivi gotovine (A+B+C<0)		(33.406)
Gotovina na početku obračunskog perioda	1.534.926	1.121.030
Pozitivne kursne razlike po osnovu preračuna gotovine	1.603	10.286
Negativne kursne razlike po osnovu preračuna gotovine	4.686	1.383
Gotovina na kraju obračunskog perioda	1.498.437	1.534.926

IZVEŠTAJ O PROMENAMA NA KAPITALU

Za godinu koja se završila na dan 31. decembra	Osnovni kapital '000 RSD	Rezerve '000 RSD	Neraspoređeni dobitak '000 RSD	Ukupni kapital '000 RSD
Stanje na dan 1. januara 2016.	2.505.209	166.475	945.692	3.617.376
Neto dobitak	-	-	1.211.691	1.211.691
Raspodela za dividende	-	-	(945.692)	(945.692)
Stanje na dan 31. decembara 2016.	2.505.209	166.475	1.211.691	3.883.375
Stanje na dan 1. januara 2017.	2.505.209	166.475	1.211.691	3.883.375
Neto dobitak	-	-	1.399.474	1.399.474
Raspodela za dividende	-	-	(1.211.691)	(1.211.691)
Stanje na dan 31. decembara 2017.	2.505.209	166.475	1.399.474	4.071.158

GLOBALNA MREŽA SARADNJE I PODRŠKE

Partnerstvima i saradnjom trudimo se da uvećamo vrednost koju stvaramo, deleći svoje znanje, iskustvo i najbolje prakse, i istovremeno se, udruženim aktivizmom sa zainteresovanim stranama, zalažemo za unapređenje i širenje pozitivnih uticaja u poslovnoj i društvenoj zajednici. Naši najvažniji saradnici u internacionalnim relacijama su:

Globalni dogovor Ujedinjenih nacija

Globalni dogovor UN je najveća svetska inicijativa u domenu korporativne održivosti. Predstavlja poziv preduzećima da usaglase svoje strategije i delatnosti sa Deset univerzalnih načela u pogledu ljudskih prava, rada, zaštite životne sredine i borbe protiv korupcije, i da razviju prakse kojima se unapređuju društveni ciljevi.

TITAN Grupa je bila među prvih 500 potpisnika UNGC na svetu. Organizacija učestvuje u razvoju lokalnih mreža u zemljama u kojima posluje, naročito u Grčkoj, Srbiji, Makedoniji i Egiptu.

Svetski poslovni savet za održivi razvoj i Inicijativa cementne industrije za održivi razvoj

Svetski poslovni savet za održivi razvoj (WBCSD) je organizacija preduzeća naprednog razmišljanja, koja podstiče globalnu poslovnu zajednicu da stvara održivu budućnost u kojoj skladno funkcionišu principi poslovanja, društva i životne sredine.

Inicijativa cementne industrije za održivi razvoj (CSI) predstavlja zajedničku predanost 24 najveća proizvođača cementa sa poslovanjem u više od 100 zemalja, koji veruju da postoji snažan poslovni motiv za postizanje održivog razvoja. Zajedno, ova preduzeća čine oko 30% svetske proizvodnje cementa i razlikuju se u veličini – od veoma velikih multinacionalnih do manjih lokalnih proizvođača.

Sledeći dobrovoljno učešće TITAN Grupe u okviru WBCSD i CSI, TCK primenjuje Smernice CSI za kontrolu, pristup i izveštavanje o svom učinku u oblasti održivog razvoja, posebno u sledećim oblastima:

- Bezbednost i zdravlje na radu
- Emisije ugljen-dioksida
- Emisije prašine i ostale emisije u vazduh
- Upravljanje i zaštita voda
- Rehabilitacija rudnika i zaštita lokalnog biodiverziteta
- Odgovorna nabavka i lanac nabavke
- Učešće zainteresovanih strana i procena ekološkog i društvenog uticaja

PRINCIPI IZVEŠTAVANJA

Svoj prvi Izveštaj o društveno odgovornom poslovanju i održivom razvoju, za 2010. godinu, objavili smo 2011. godine, i na taj način među kompanijama u Srbiji označili poziciju jednog od pionira u aktivnostima održivosti i izveštavanja o toj temi. Sadržaj i struktura ovog, osmog po redu Izveštaja, rezultat je višegodišnjeg kontinuiranog razvoja strategije odgovornog poslovanja, kao i stalnog unapređenja u domenu prilagođenog i efikasnog izveštavanja. Izveštaj je koncipiran prema okolnostima u kojima se razvija poslovanje i sugestijama svih zainteresovanih strana. Ocena materijalnosti koju kompanija sprovodi kroz dijalog sa predstvincima stejkholdera, usaglašena je sa strategijom TITAN Grupe i njenim prioritetima. Referencu za izveštavanje predstavlja i integrисани Izveštaj TITAN Grupe za 2015. godinu (<http://integratedreport2015.titan.gr/>).

Za pripremu Integrisanog izveštaja za 2017. godinu, TCK je uložila napore da prilagodi sadržaj i primeni strukturu u prezentaciji rezultata poslovanja i uticaja na društvo svim zainteresovanim stranama, prateći principe Međunarodnog saveta za integrisano izveštavanje (IIRC, <https://integratedreporting.org/>). Integrисani izveštaj prati Globalne ciljeve održivog razvoja, saglasno prioritetima kompanije.

Integrисani izveštaj za 2017. godinu obuhvata materijalne teme, vezane za postrojenje u Kosjeriću (fabrika cementa i rudnici), dok konsolidovani finansijski izveštaji kompanije, koji nisu deo ovog Izveštaja, uključuju i čerku-kompaniju: TCK Montenegro, koja posluje u Crnoj Gori i bavi se komercijalnim poslovima.

Za izradu Izveštaja i ove godine zaslužan je Tim za društveno odgovorno poslovanje TITAN Cementare Kosjerić, oformljen od eksperata iz svih relevantnih oblasti za izveštavanje, dok je Odbor za DOP revidirao i odobrio Izveštaj, uz podršku profesionalaca iz TITAN Grupe. Kompanija je posvećena stalnom poboljšanju nivoa transparentnosti i izveštavanja, i uspostavljanju komunikacije sa zainteresovanim stranama. Izveštaj za 2017. godinu prati okvir integrisanog izveštavanja sa ograničenom verifikacijom za nefinansijske rezultate u 2017. godini, prema kriterijumima za komunikaciju o napretku Ujedinjenih nacija (UN Global Compact), uključujući sektorski pristup i srodne kriterijume za izveštavanje o rezultatima na polju bezbednosti i zdravlja na radu, i o rezultatima u oblasti zaštite životne sredine u skladu sa Smernicama WBCSD/CSI, kako su odredili nezavisni revizori iz Grant Thornton Serbia. Njihova izjava o pregledu deo je ovog Izveštaja.

Dodata informacija, pitanja i sugestije:

csr@titan.rs

Magdalena Joksimović
rukovodilac za ljudske resurse

Više informacija o kompaniji:

www.titan.rs

**Više informacija o
integrisanom izveštavanju:**
www.integratedreporting.org

Više informacija o TITAN Grupi:

www.titan.gr

Nezavisni izveštaj o ograničenom uveravanju

Grant Thornton d.o.o.
Kneginje Zorke 2/IV
11000 Belgrade
Serbia
T +381 11 404 95 60
F +381 11 404 95 61
E office@rs.gt.com

Rukovodstvu TITAN Cementare Kosjerić d.o.o. Kosjerić

Rukovodstvo TITAN Cementare Kosjerić d.o.o. Kosjerić („Društvo“) je angažovalo Grant Thornton d.o.o. Beograd, Srbija („Grant Thornton“) da izvrši pregled ne-finansijskih obelodanjivanja prikazanih u Integrisanom godišnjem izveštaju 2017 za fiskalnu godinu koja se završila 31. decembra 2017. godine („odabrani podaci“), u svrhu davanja ograničenog uveravanja u vezi sa kriterijumima opisanim u nastavku (Obim rada). U svrhu davanja ovog Izveštaja, odabrani podaci se odnose na aktivnosti Društva u Srbiji i ne uključuju informacije u vezi sa aktivnostima / performansama drugih kooperanata ili trećih strana.

Obim rada

Angažman o uveravanju je planiran i izvršen u skladu sa Međunarodnim standardom angažovanja na osnovu kojih se pruža uveravanje 3000 (revidiran): Angažovanja na osnovu kojih se pruža uveravanje, koja ne spadaju u reviziju ili pregled finansijskih informacija („ISAE 3000 – revidiran“), u svrhu davanja zaključka ograničenog uveravanja u vezi sa:

- Konzistentnošću prikazanih kvalitativnih i kvantitativnih ne-finansijskih obelodanjivanja, u pogledu kriterijuma za komunikaciju o napretku UN Global Compact.
- Potpunost i tačnost kvalitativnih i kvantitativnih ne-finansijskih obelodanjivanja, naročito za oblast zaštite životne sredine i zdravlja i sigurnosti i prema kriterijumima koji se primenjuju u 2017. godini, koji su usklađeni sa sektorskim smernicama i standardima izveštavanja (Inicijativa za održivost cementa), i sa TITAN standardima izveštavanja na Grupnom nivou i na nivou poslovne jedinice.
- Metodologijom procene materijalnosti, u odnosu na principe odgovornosti AA1000.

Odgovornost rukovodstva

TITAN Cementara Kosjerić je odgovorna za pripremu, prezentaciju, potpunost i tačnost ne-finansijskih obelodanjivanja dostavljenih nama, kao što su uključeni u Integrisani godišnji izveštaj 2017. Dalje, rukovodstvo Društva je odgovorno za vođenje evidencije i adekvatne interne kontrole koje su dizajnirane da podrže proces izveštavanja. Naročito, rukovodstvo Društva je odgovorno za dizajniranje i implementaciju internih kontrola kako bi sprečilo materijalno značajne pogrešne iskaze u Izveštaju.

Odgovornost Grant Thornton-a

Izvršili smo angažman sa ograničenim uveravanjem. Naša odgovornost je da izrazimo zaključke na osnovu procedura izvršenih za odabrane podatke, kao što je opisano u poglaviju „Obim rada“.

Naša odgovornost je ograničena na ne-finansijska obelodanjivanja u vezi sa fiskalnom godinom završenom 31. septembra 2017. godine, koja su prikazana u Integrisanom godišnjem izveštaju 2017.

U meri u kojoj je to dopušteno važećim zakonodavstvom, ne prihvatom niti preuzimamo nikakvu odgovornost za naš angažman ili ovaj izveštaj prema bilo kom drugom, osim prema Društvu, osim ako su uslovi eksplisitno usaglašeni u pisanoj formi uz našu prethodnu saglasnost.

Mi smo obavili svoj rad kako bismo sakupili sve podatke, relevantnu dokumentaciju, informacije i objašnjenja koja smo smatrali neophodnim u vezi sa odabranim podacima opisanim u poglavju „Obim rada“. Sprovedeni postupci u vezi sa odabranim podacima uključuju:

- Razgovore sa rukovodicima i ključnim osobljem odgovornim za relevantne informacije i pretpostavke;
- Posete prostorijama Društva;
- Pregled i procenu procesa i kontrola koji se koriste za prikupljanje, sabiranje, potvrđivanje i izveštavanje podataka;
- Testove na uzorku prikupljenih podataka, faktora konverzije i formulama, gde je to potrebno.

Nivo uveravanja

Procedure koje smo sproveli su dizajnirane da obezbede ograničeno uveravanje, kako je navedeno u ISAE 3000 – revidiran, na osnovu koga smo oblikovali zaključak za naš angažman. Ovi postupci nisu toliko obimni kao oni koji su potrebeni za pružanje razumnog uveravanja; sledstveno tome, niži nivo uveravanja je pribavljen.

Ograničenja

Da bismo sproveli svoj rad, oslanjali smo se isključivo na informacije koje su nam pružili rukovodioci Društva, koje smo prihvatali u dobroj veri kao potpune, tačne, stvarne i koje ne dovode u zabludu.

- Stoga, nismo ih izložili nijednim procedurama provere, osim postupaka koji su eksplisitno navedeni u našem izveštaju i koji proizilaze iz naše međusobno usaglašene metodologije.
- Nismo sproveli nikakve postupke u vezi sa podacima za prethodne periode u izveštaju, kao ni sa podacima koji se odnose na prognoze i ciljeve.
- Nismo sproveli nikakve postupke u vezi sa bilo čime izvan dogovorenog obima i sledstveno, naši zaključci su ograničeni na dati obim.

Nezavisnost

Grant Thornton primenjuje zahteve Međunarodnog standarda za kontrolu kvaliteta 1 (ISQC1). Na osnovu toga, održava integrisani sistem kontrole kvaliteta koji uključuje politike i procedure za poštovanje moralnih principa, profesionalnih standarda i relevantnih zakonskih i regulatornih zahteva. Mi se pridržavamo zahteva za nezavisnost i drugih etičkih standarda IFAC-ovog Etičkog kodeksa za profesionalne računovođe Međunarodnog odbora za standarde etičkih standarda za računovođe (IESBA) koji se zasniva na osnovnim principima integriteta, nepristrasnosti, profesionalne adekvatnosti, poverljivosti i profesionalnog ponašanja. U tom kontekstu, tim za uveravanje je nezavisan od Društva i nije učestvovao u pripremi Integriranog godišnjeg izveštaja 2017.

Zaključci

Na osnovu izvršenih postupaka i dobijenih dokaza, nismo došli ni do kakvih saznanja na osnovu kojih bismo smatrali da postoje greške ili pogrešni iskazi koji bi materijalno značajno uticali na ne-finansijska obelodanjivanja (uključujući objašnjenja i relevantne reference), kako je prikazano u Integriranom godišnjem izveštaju TITAN Cementare Kosjerić za godinu završenu 31. decembra 2017. Dodatno, nismo došli ni do kakvih saznanja na osnovu kojih bismo smatrali da prikazana ne-finansijska obelodanjivanja nisu pripremljena, po svim materijalno značajnim pitanjima, u skladu sa kriterijumima navedenim u poglavju „Obim rada“.

Beograd, 12. septembar 2018. godine

Grant Thornton d.o.o. Beograd

Predrag Đorđević
Ovlašćeni revizor